

Annamari Rajaniemi

HERUUKS

Forum-teatterin mahdollisuudet nuorisotyössä

"Kuuntele sydämesi ääntä
älä tee mitään mitä et halua!
Ansaitset parempaa
Usko itseesi!
Ole vahva
Älä tee mitään mihin et ole valmis!
Opettele sanomaan ei!

JOHDANTO	3
1. TEEMANA SEKSUAALISUUS	5
2. HERUUKS?-HANKKEEN TAVOITTEET	6
3. SOVELTAVAN TEATTERIN GENREISTÄ	7
3.1. SOVELTAVAN TEATTERIN OMINAISPIIRTEITÄ	8
3.2. SOVELTAVA TEATTERI TAVOITTEELLISENA TOIMINTANA	9
4. FORUM TEATTERIN SYNTY JA AUGUSTO BOAL	11
5. MIKÄ IHMEEN FORUM-TEATTERI?	13
5.1. FORUM-TEATTERIN ESINÄYTELMÄN RAKENTEESTA	13
5.2. JOKERI ON FORUMPEDAGOGIIKAN MAHDOLLISTAJA	15
5.3. MIKSI FORUM-TEATTERI TOIMII?	16
6. HERUUKS?- PROSESSIN KULKU	18
6.1 TYÖRYHMÄ –TAHTOTILANA TIMANTTIE LÖYTÄMINEN	18
6.2. TAUSTATYÖVAIHEESSA HERKISTYTÄÄN AIHEEN ÄÄRELLE	20
6.2.1 HAASTATTELUT IKKUNANA NUORTEN TODELLISUUTEEN	26
6.2.2 HAASTATTELUIDEN ANTIA –LÄPÄLLÄ JA SYDÄMELLÄ	27
6.2.3 NETTITODELLISUUS RAJATTOMANA KASVUYMPÄRISTÖNÄ	29
6.2.4 TAUSTATYÖ KOKO HANKKEN POHJANA	30
6.3 KÄSIKIRJOITUSVAIHE KOKOAA TAUSTAYÖN HEDELMÄT	31
6.3.1 JUONI LYHYESTI ELI EMILIAN TARINA	31
6.3.2 TYÖRYHMÄ SEISOO KÄSIKIRJOITUKSEN TAKANA	32
6.4 INTENSIIVINEN HARJOITUSKAUSI	33
6.5 TURVALLINEN OHJAAJA TIETÄÄ MITÄ ON TEKEMÄSSÄ	33
6.6 ESITYSVAIHEEN HAASTEET JA ESITYSTEN KULKU	34
6.6.1 ORIENTAATIOVAIHE MADALTA OSALLISTUMISEN KYNNYSTÄ	36
6.6.2 LÄSNÄOLEVALLA JOKERILLA ON TAITO KUULLA JA KUUNNELLA	37
6.6.3 ESINÄYTELMÄ INTERAKTIIVISEN OSUUDEN POHJANA	39
6.6.4 INTERAKTIIVINEN OSUUS OSALLISTAA YLEISÖN	39
6.6.5 INTERAKTION OSALLISTAVIA METODEITEA	43
6.6.6 OSALLISTUVAN RYHMÄN RYHMÄPROSESSI VAIKUTTAA	44
6.7 ELÄMÄNOHJEET	45
6.8 TYÖRYHMÄN KOKEMUKSIA JA POHDINTOJA ESITYKSISTÄ	47
6.9 JÄLKIPURKU SYVENTÄÄ TEEMAN KÄSITTELYÄ	48
6.9.1 KOULUYHTEISTYÖN HAASTEET	48
7. PALAUTTEET	50
7.1 NUORTEN PALAUTTEET	50
7.2 OPETTAJIEN PALAUTTEET	51
7.3 LOKAVIIKKOJEN ESITYKSEN PALAUTTEET	52
7.4 NUORISO-OHJAAJIEN PALAUTTEET	53
8. REETTA MYRÄ: HERUUKS? WAS HERE	55
9. SANNA HAUTAMÄKI: NUORISO-OHJAAJAN SEIKKAILUT OSALLISTAVAN TEATTERIN MAAILMASSA	57
10. TAVOITTEENA KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS	58

JOHDANTO

Heruuks? oli forum-teatterihanke, joka toteutettiin vuonna 2009 Helsingin Nuorisoasiankeskuksen kulttuurisen nuorisotyön piirissä. Hanke oli kohdennettu 8-luokkalaisille, ja se toteutettiin osana koulujen terveystiedon opetusta. Työryhmän jäsenet koostuivat pääosin Ilmaisutyöryhmän jäsenistä, nuoriso-ohjaajista. Ilmaisutyöryhmä on Nuorisoasiankeskuksen kulttuurinen työryhmä, jonka tarkoituksena on kehittää nuorisotyössä ilmaisutaitoon ja draamaan liittyviä pedagogisia sisältöjä, tuotantoja ja metodeita.

Tämän raportin tarkoitus on avata prosessin kulkua nuorisotyöntekijän ja kohderyhmän näkökulmasta. Prosessia tarkastellaan analyttisesti ja innostavasti. Tavoitteena on avartaa näkökulmia dialogisuuteen nuorten kanssa ja lisätä draamallista ymmärrystä nuorisotyöntekijöiden työkalupakkiin. Raportti avaa myös forum-teatterin perusteita ja lähtökohtia osallistavan teatterin osa-alueena.

Heruuks? käsitteli nuorten seksuaalisuutta ja omia rajoja. Forum-teatteri menetelmänä tarjosi mahdollisuuden aiheen tutkimiseen nuorten kanssa vuorovaikutuksellisesti ja aktiivisesti osallistaen. Forum-teatteri rakentuu esinäytelmästä ja interaktiivisesta osuudesta, joka mahdollistaa nuorten aktivoinnin keskusteluun ja konkreettisen sosiaalisten tilanteiden harjoittelun ottamalla roolin näyttämöllä. *Heruuks?*-produktion ydin kiteytyy sanan ”ei” ympärille. Osaako nuori sanoa ”Ei!” ja suojella näin omia rajojaan? Myöhemmin raportissa palataan myös esityksen aiheeseen ja sen juuriin nuorten todellisuudessa.

Forum- teatteri menetelmänä tukee nuoren osallisuutta omaan elämäänsä ja antaa mahdollisuuden tarkastella asioita samaan aikaan hyvin henkilökohtaisesti ja turvallisen etäännytetysti. Jos nuori joutuu toimimaan muiden rakentamissa koreografioissa vailla kontaktia omaan itseensä, sen seurauksena on liiallinen miellyttämisen halu ja vieraantuminen itsestä. Nuori alkaa oirehtia. Nuorten yleistynyt masennus on tästä esimerkkinä. Kulttuurisen nuorisotyön yhtenä tavoitteena on ohjata nuorta oman elämänsä subjektiksi, jolloin nuori toimii tekijänä ja valitsijana omassa elämässään.

Prosessin kulku kuvataan tarpeesta ja tilauksesta lähtien, taustatyövaiheen ja harjoitusprosessin kautta esityksiin. Produktion ohjaaja ja käsikirjoittaja, nuorisotyöntekijä/teatteri-ilmaisun ohjaaja Reetta Myyrä kertoo *Heruuks?*-esityksen lähtökohdista ja visioi tulevaa. Esityövaiheen yhteydessä käydään läpi työryhmän orientoitumista ja herkistymistä aiheen äärelle. Forum-teatterin esinäytelmän juonen ja henkilöiden tulee olla uskottavia ja kohderyhmän maailman todellisista ristiriidoista kumpuavia. Tutkimuksen ja haastattelujen myötä valotettiin kuvaa nuorten todellisuudesta, asenteista, kielestä ja median vaikutuksesta. Tämä esityövaihe toimi pohjana käsikirjoitukselle, joka muodostui nuorisohjaajien nuorten kanssa käymien keskustelujen pohjalta syntyneistä teemoista ja aiheista. Esityksiä tarkastellaan niin esinäytelmän kuin vuorovaikutuksellisten osuuksienkin näkökulmasta. Lopussa käydään läpi palautetta ja arviointia, sekä visioidaan forum-teatterin mahdollisuuksia nimenomaan nuorisotyön näkökulmasta.

Kirjallisena materiaalina olen käyttänyt mm. forum-teatterin kehittäjän Augusto Boalin teoksia *Rainbow of the Desire* ja *Games for Actors and Non-Actors*, sekä Reetta Myyrän opinnäytetyötä *Soveltava teatteri ihmistyön palveluksessa*, jonka hän on kirjoittanut Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadiaan Esittävän taiteen koulutusohjelmaan. Materiaaleina raportille on ollut myös osallistujilta kerätyt palautekyselyt, hankkeen kulusta jääneet dokumentoinnit, keskustelut ohjaajan kanssa ja työryhmän oma arviointikeskustelu hankkeen kulusta.

2. HERUUKS?-HANKKEEN TAVOITTEET

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli lisätä nuorten valmiuksia kohdata ja käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tämä tavoite oli tarpeellinen nuoren identiteetin rakentumisen kannalta ja reflektoi nuoren näkökulmaa. Tavoitteena oli siis ohjata nuorta takaisin itsensä äärelle ja näin voimistaa nuoren osallisuutta omaan elämäänsä. Nuoren tulisi voida olla oman elämänsä subjekti, tekijä. Sen takia on tärkeää auttaa nuorta tunnistamaan oman elämänsä valintatilanteet. Jos nuorella ei ole välineitä tiedostaa valinnan mahdollisuutta, hän on ympäristön paineen, median vaikutteiden ja oletetun käyttäytymisnormiston armoilla reagoiva objekti. Tämän oire voi olla nuoren rajattomuus ja kyvyttömyys sanoa ”Ei!”. Tiedostaminen on avain tietoiseen toimintaan, ja sitä on mahdollista opettaa ja harjoitella kokemuksellisesti soveltavan teatterin keinoin. Teatteri toimii todellisuuden peilinä. Kulttuurista osallisuutta tulee vaalia ja kehittää pitkäjänteisesti, tavoitetietoisesti ja ennen kaikkea, rakkaudella.

Tavoitteena oli kehittää uusia, osallistavia menetelmiä nuorisotyöhön, jotka mahdollistavat myös sensitiivisten, jopa vaikeiden asioiden esiin nostamisen ja käsittelemisen. Tavoitteena oli saada lisää työvälineitä ja foorumeita käsitellä seksuaalisuuteen liittyviä asioita nuorisotalolla. Siksi työryhmä pyrittiin kokoamaan Nuorisoasiainkeskuksen työntekijöistä, jotta osaaminen jäisi omaan organisaatioon. Haastava aihe linkitettiin terveystiedon opetukseen, mutta esitykset rakennettiin nuorisotaloille, jotta aiheen käsittely jatkuisi sekä kouluissa, että nuorisotaloilla. Myös nuoriso-ohjaaja reflektoi ja kohtaa näytelmän tarinan ja oman tarinansa osallistuessaan forum-esitykseen. Tavoitteena oli tarjota nuoriso-ohjaajille mahdollisuuksia löytää työhönsä uudenlaisia kohtaamisen paikkoja, työmenetelmiä ja tulokulmia. Kiireen kulttuurin keskellä soveltavan teatterin metodit tarjoavat mahdollisuuden pysähtyä tärkeiden aiheiden ja kohtaamisten äärelle.

3. SOVELTAVAN TEATTERIN GENREISTÄ

Perinteisen, esittävän teatterin rinnalle on tullut joukko soveltavan draaman muotoja, joilla voi olla pedagoginen, tutkimuksellinen, sosiaalinen tai terapeuttinen päämäärä. Mitä soveltava teatteri sitten oikeastaan on? Perinteisen teatterin ero soveltavaan teatteriin voidaan hahmotella karkeasti niin, että esittävässä teatterissa yleisö ei osallistu näyttämön tapahtumiin muuten kuin katsojana. Soveltava teatteri taas on usein luonteeltaan osallistavaa ja soveltavassa teatterissa jako katsojiin ja esiintyjiin voi olla epäselvempi. Usein puhutaan esittävästä teatterista, osallistavasta teatterista ja soveltavasta teatterista. Soveltava teatteri on tässä laajempi yläkäsite, jonka alle sijoittuvat myös erilaiset draaman muodot, joissa käytetään osallistavia metodeita.

Soveltava teatteri painottaa lopputuloksen sijaan prosessia. Soveltavan teatterin genrejä on mm. devising, forum-teatteri, improvisaatio, prosessidraama, tarinateatteri, Theatre in Education (TIE), yhteisöteatteri ja psykodraama. *Devising* on laaja yläkäsite, joka tarkoittaa ryhmälähtöistä työtapaa, jonka päämääränä on laatia ryhmän kanssa esitys. Itse esitys sen sijaan ei välttämättä ole yleisöä osallistava. Usein devisingilla tarkoitetaan samaa kuin termillä ”toiminnallinen dramaturgia”. *Forum-teatteri* on Augusto Boalin kehittämä osallistava teatterimuoto, jota kutsutaan myös sorrettujen teatteriksi. Forum-teatteriin palataan tarkemmin myöhemmin. Improvisaatio on yleisnimitys suunnittelemattomille, ei-harjoitelluille kohtauksille tai esityksille. *Prosessidraama/draamaprosessi* tarkoittaa ennalta kirjoitetun suunnitelman/tekstin pohjalta rakennettua tutkivaa draamaopetusjaksoa, jossa ryhmä rakentaa yhdessä ryhmänvetäjä kanssa fiktion, jossa koko ryhmä toimii yhtä aikaa suurimman osan ajasta, eikä yleisöä ole. Ryhmän jäsenet ovat joko rooleissa tai kuvitteellisessa tilanteessa omana itsenään. *Tarinateatteri* (Playback Theatre) on Jonathan Foxin luoma työtapa, jossa kerätään yleisöltä tarinoita joita näyttelijät esittävät draamallisessa muodossa yleisölle improvisoiden. *Theatre In Education* on työtapa, jossa teatteria käytetään opetuksen tai oppimisen välineenä. *Yhteisöteatterissa* käytetään draamamenetelmiä jonkin yhteisön tai ryhmän kanssa, ja lopputuloksena voi olla esimerkiksi teatteriesitys. Työympäristönä voi olla esimerkiksi kylä, vankila tai vanhainkoti. (Ylös 2009.) Lisäksi soveltavan teatterin piiriin kuuluu esimerkiksi *psykodraama*, jonka tavoite on terapeuttinen, ja psykodraamaohjaajana voi toimia vain alalle kouluttautunut henkilö.

3.1. SOVELTAVAN TEATTERIN OMINAISPIIRTEITÄ

Soveltava teatteri on siis *prosessikeskeistä* ja soveltavan teatterin työmenetelmiin on sisään kirjoitettu tavoitteita; se on tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteet liittyvät prosessiin lopputuloksen sijasta. Päämäärää tärkeämpiä ovat tapahtumat matkalla johonkin. Soveltavan teatterin työtapoihin liittyvä asenne on *tutkimuksellinen*. Yhdessä tutkiessa kukaan ei ole asiantuntija ja käsiteltävää asiaa ei voida ymmärtää täysin, käsittely jää aina jollain tavalla kesken. Soveltava teatteri pyrkii lisäämään osallisuutta, *osallistamaan*. (Myyrä 2007, 18.) *Heruuks*-hankkeessa oleellista oli nimenomaan nuorelle syntyvä osallisuuskokemus. Heruuks?-forum oli omassa muodossaan osa kulttuurista osallisuutta, joka on eräs nuorisotyön strategioista.

Osallistavuus tarkoittaa hyvinvointityössä lähestymistapaa, jossa ihmisen ajatellaan pystyvän itse määrittelemään, miten hän haluaa kehittää elämäänsä. Pedagogiikan näkökulma osallisuuteen korostaa oppijan subjektiutta. Ohjaaja/opettaja voi tukea oppimista, mutta oppija on kykenevä ja vastuussa omasta oppimisestaan. Katsoja onkin usein keskiössä. Augusto Boal käyttää yleisön edustajasta termiä katsoja-osallistuja/toimija (spect-actor) ja Philip Taylor käyttää käsitettä huomioitsija-osallistuja (observer-participant). (Ventola 2005, 41.)

Teeman tutkiminen tapahtuu pääasiassa toiminnallisesti. Taustalla on ajatus kohderyhmän aktivoimisesta toimimaan omassa elämässään parhaalla mahdollisella tavalla. Soveltava teatteri pyrkii kehittämään asioiden käsittelyä yhdessä käyttäen erilaisia toiminnallisia menetelmiä, esimerkiksi kontaktiharjoituksia ja leikkejä. Tavoitteena voi olla esimerkiksi ryhmäyttäminen, jotta varsinaisen aiheen käsittely myöhemmin toimisi paremmin. Vetäjän rooli on tärkeä vuorovaikutuksellisuuden mahdollistajana.

Soveltava teatteri pyrkii mahdollistamaan ja edesauttamaan muutosta. Muutos voi tarkoittaa henkilökohtaisen elämän tai yksilön oman ajattelun muutosta tai esimerkiksi yhteiskunnallisen tilanteen muutosta. Perinteinen teatteriesitys ratkaisee päähenkilön kohtalon jollain tavalla, mutta soveltava teatteri jättää kysymykset auki, joka taas mahdollistaa ryhmän kanssa prosessoinnin. Keskenäisyys onkin läsnä soveltavan teatterin esityksissä ja työpajoissa. Soveltava teatteri ei edes pyri valmiiksi, sillä maailma ja ihmiset eivät koskaan ole valmiita. Soveltava teatteri pyrkii dialogisuuteen, sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa molemmat voivat oppia kohtaamisesta. Myös vetäjä ja työryhmä altistavat itsensä oppimiselle. Lähtökohtana soveltavan teatterin toiminnalle on, että kohderyhmä tietää itse, mikä heille on parhaaksi. (Myyrä 2007, 19.) Työryhmän näkökulmasta

tämä vaatii teemalle ja kohderyhmälle herkistymistä ja nöyryyttä. Soveltava teatteri voi muuttaa myös tekijöitään. Se tarjoaa mahdollisuuden kasvuun.

Sana ryhmälähtöisyys viittaa soveltavan teatterin usein rajattuun kohderyhmään, jonka aiheisiin ja kysymyksiin työtyhmän tulisi tutustua taustatyötä tekemällä. Työskentelyn lähtökohtana on kohderyhmä ja sen tarpeet, eikä esimerkiksi ohjaajan tai työryhmän tarpeet. Lähestymistapa voi myös olla aihelähtöinen, jolloin lähestytään tiettyä aihetta esityksen tai työpajan avulla. Työtavat ja muoto palvelevat yleisöä ja käsiteltävää aihetta. Soveltava teatteri pyrkii yhteisöllisyyteen eli yhdessä tutkimiseen ja toimimiseen. Se on luonteeltaan ratkaisukeskeistä. Ratkaisukeskeisyys tarkoittaa tässä asennetta, jossa keskitytään ongelmien syiden sijasta niiden ratkaisemiseen. Soveltava teatteri on usein myös pedagogista, ja esimerkiksi nuorten kanssa toimiessa se voi pitää sisällään kasvatuksellisia tavoitteita. (Myyrä 2007, 20 - 21.)

Fiktion turva ja etäännyttäminen tarkoittaa yksityisten asioiden käsittelemistä yleisellä tasolla soveltavassa teatterissa. Eläytymällä fiktiivisten henkilöiden elämään voidaan käsitellä asioita hyvinkin omakohtaisesti. Samaan aikaan omakohtaisuuden rinnalla on läsnä universaalius; tasapainoillaan samaistumisen ja etäännyttämisen maastossa. Huumori ja leikkimielisyys mahdollistavat usein vakavien aiheiden käsittelyä. (Myyrä 2007, 20.)

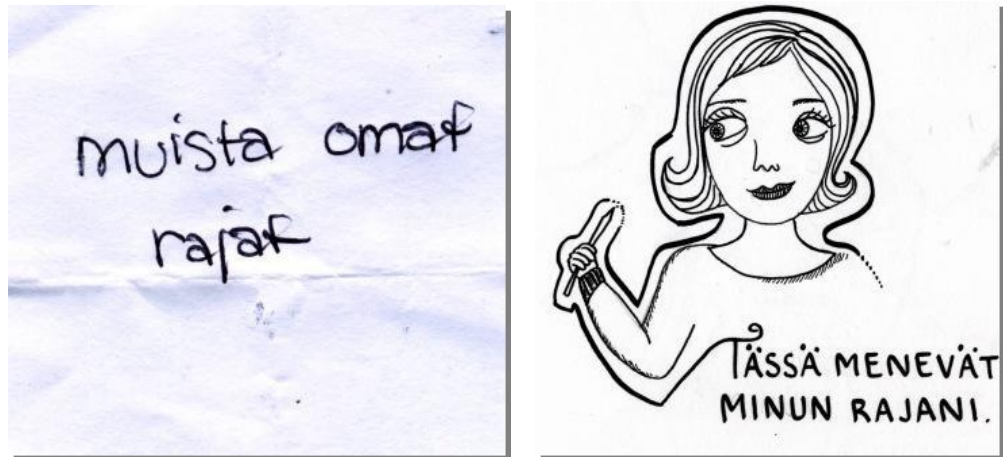
3.2. SOVELTAVA TEATTERI TAVOITTEELLISENA TOIMINTANA

Edellä kuvattujen työmenetelmiin sisältyvien tavoitteiden lisäksi jokaiselle kohderyhmälle luodaan erilliset tavoitteet. Tavoitteita voi määritellä esimerkiksi forum-esityksen tilaava taho, kuten koulu tai kohderyhmä itse. Tavoitteista on hyvä puhua, jotta eri tahojen tavoitteet voivat kohdata. Toisaalta puhutaan myös piilotavoitteista, joiden ääneen lausuminen saattaa vaikuttaa niiden toteutumiseen negatiivisesti. Tavoitteiden tulee myös olla realistisia ja suhteessa siihen, onko kyseessä pitkäkestoinen projekti vai yksittäinen työpaja. (Myyrä 2007, 22-23.)

Soile Rusanen jakaa osallistavan teatterin tavoitteet kasvatuksellisiin, terapeuttiisiin ja yhteisöllisiin tavoitteisiin. Osallistava teatteri voi pyrkiä tavoitteissaan muuhunkin, esimerkiksi tutkimuksen tekemiseen. (Rusanen 2005, 24.)

Draamassa yksilön kokemus asioista nostetaan yleisten totuuksien rinnalle. Keskiöön asetetaan subjektiivisen tunteen ja tuntemuksen arvokkuus suhteessa analyttiseen tietoon.

Puhutaan kokemuksellisesta, hiljaisesta tiedosta, joka draamassa asettuu kognitiivisen tiedon rinnalle, erilaisena mutta samanarvoisena. (Kolu ja Mehto 2003, 25.)

Heruuks?-projektin tavoitteena oli herkistää katsoja oman elämänsä tilanteisiin, ja sitä kautta lisätä tietoisuutta omista rajoista ja seksuaalioikeuksista. Tavoitteita voi olla esimerkiksi kohderyhmän ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen, kommunikaation parantaminen, elämän valintatilanteiden tiedostaminen, sosiaalisen tietoisuuden herättäminen, ryhmätyöskentelytaitojen parantaminen, omien asenteiden ja arvojen hahmottaminen ym. Draaman käyttö menetelmänä kehittää kognitiivisia, eli käsiteltävän asian ymmärtämisen ja syventämisen taitoja sekä metakognitiivisen ajattelun taitoja. Draama kehittää myös yleisiä ja sosiaalisia taitoja ja mahdollistaa tunteiden käsittelyn, ja asenteiden ja käsitysten tarkastelun. Erityisesti draamakasvatusta käsittelevät teokset ja tekijät korostavat tavoitteiden merkitystä draamatyöskentelyssä. Tasapaino suunnitelmallisuuden ja ryhmästä tulevien impulssien välillä on herkkä. Esimerkiksi forum-teatterissa teema on etukäteen valittu ja tavoite voi liittyä esinäytelmän keskeisen ristiriidan tunnistamiseen. (Myyrä 2007, 23-24.) Ryhmän kuunteleminen on tavoitteellisuuden aisapari, jota ei tulisi unohtaa.

4. FORUM TEATTERIN SYNTY JA AUGUSTO BOAL

Forum-teatterin kehittäjänä tunnettu Augusto Boal on brasilialainen ohjaaja, dramaturgi, professori, teoreetikko, kirjailija ja poliitikko. Hän valmistui 1950-luvun alussa Columbian yliopistosta ja ryhtyi johtamaan Teatero Arenaa Sao Paulossa. Vuonna 1971 Boal pidätettiin ja häntä kidutettiin sekä ajettiin maanpakoon Argentiinaan. Syynä tähän oli hänen kulttuuriaktiivisuutensa, yhteiskuntakriittisyytensä ja uudet kokeelliset teatterimuodot, jotka maata hallitseva sotilasjunta koki uhkaavaksi. Argentiinassa hän julkaisi ensimmäisen kirjansa Theatre of the Oppressed, joka tarkoittaa sorrettujen teatteria. Boal on kehittänyt erilaisia teatterin muotoja ja menetelmiä ja on toiminut niin Etelä-Amerikassa kuin Euroopassakin, opettanut ja kehittänyt teatterimetodejaan, ja perustanut sorrettujen teatterikeskuksia, festivaaleja ja yhteisöteatteriyhmiä (Boal 2009). Boal kirjoitti Maailman teatteripäivän julistuksen vuonna 2009. Boal rinnastaa puheessaan teatterin ja elämän:

Yksi taiteen päätehtävistä on saada ihmiset näkemään arkielämän näytökset, joissa näyttelijät ovat samalla katsojia, joissa näyttämö ja permanto kohtaavat. Olemme kaikki taiteilijoita. Teatteri paljastaa näkemään ilmeisiä asioita, joita emme yleensä osaa nähdä, koska olemme niihin liian tottuneita. Tuttu muuttuu näkymättömäksi: teatteri valaisee arkipäivän näyttämön. (Boal 2009.)

Boalin mukaan teatteri on ensimmäinen ihmisen keksintö. Teatteri syntyi hetkenä, jona ihminen oivalsi voivansa tarkkailla omaa toimintaansa. Esimerkiksi luolamaalaukset ovat esimerkkejä tästä varhaisesta oivalluksesta. Tarkkailemalla itseään ihminen voi nähdä kuka hän itse on, kuka hän voisi olla ja kuka hän ei ole. Identiteetti muodostuu näistä osasista. Läsä on samaan aikaan tarkkaileva minä, tilanteessa oleva minä ja ei-minä, toinen. Jokaisesta ihmisessä löytyy siis sekä näyttelijä, että katsoja, joka seuraa näyttelijän esitystä. Ihmisen erottaa eläimestä juuri tämä kyky tarkkailla itseään ja peilata itseään suhteessa muuhun maailmaan. Itseään tarkkaileva ihminen on teatterin ydin. Ihmiset eivät siis vain tee teatteria, vaan he ovat teatteri. (Boal 1995, 13.)

Boal seurueineen joutui sotilasdiktatuurin sensuurin ja teatteritiloista karkotuksen seurauksena kaduille, mutta teatterin tekeminen jatkui. Puitteet olivat vaatimattomat ja rahaa ei ollut. Lopulta poliisi kielsi heitä näyttelemästä missään, ja sorrettujen teatteri sai alkunsa. Sorrettujen teatterin esiastetta Boal kutsuu sanomalehtiteatteriksi. Boal seurueineen kehitti keinoja miten aineistoja, kuten sanomalehtijuttuja, voitiin muuttaa näytelmiksi. Sen jälkeen he opettivat katsojiaan käyttämään samoja tuotantovälineitä sen sijaan, että olisivat vain

tarjonneet valmiin tuotteen. Boal oli mukana perustamassa kymmeniä kansanteatteriryhmiä ennen maastakarkoitustaan. (Boal 1997, 31.)

Sorrettujen teatterin seuraava versio, näkymätön teatteri, sai alkunsa Argentiinassa Boalin maastakarkoituksen jälkeen. Näkymättömässä teatterissa Boal seurueineen järjesti esityksen julkisella paikalla. He tutkivat kuvitteellisen ja todellisen maailman sekoittumista. Näkymättömästä teatterista puuttui kuitenkin katsoja-kokijan tietoisien tarkkailun mahdollisuus, sillä hän ei välttämättä tiennyt seuraavansa näytelmää. Seuraava vaihe olikin forum-teatterin synty. Ensimmäinen forum-teatteriesitys esitettiin Perussa, ja sen ideologia perustui Paulo Freiren pedagogiikkaan. (Boal 1997, 32.)

Eurooppaan tullessaan Boalin käsitys ahdistuksen muodoista laajeni. Rikkaissa maissa esiintyvä ahdistus, joka näyttäytyy tyhjyyden tunteena, yhteisöllisyyden puutteena ja tulevaisuuden pelkona oli erilaista, kuin Latinalaisessa Amerikassa esiintynyt yhteiskunnallinen sorto, mutta sen seuraukset olivat myös vakavia. ”Ymmärsin, että jos joku valitsi kuoleman mieluummin kuin yksinäisyyden, se oli yhtä todellista ahdistusta kuin mikä tahansa muukin”, Boal kirjoittaa. Euroopassa Boal jatkoi forum-teatterin kehittämistä sisäisen ahdistuksen näkökulmasta. (Boal 1997,33.)

Boal puhuu Maailman teatteripäivän puheessaan valinnan mahdollisuuden tukemisesta, joka on myös forum-teatterin peruslähtökohta:

Kun katsomme ulkokuoren läpi, näemme sortajia ja sorrettuja kaikissa yhteiskunnissa, etnisissä ryhmissä, sukupuolten välillä, sosiaaliluokissa ja kasteissa. Näemme epäreilun ja julman maailman. Meidän tehtävämme on luoda toinen maailma, koska tiedämme, että se on mahdollista. Tämän toisen maailman rakentaminen on meidän käsissämme, teemme sen näyttämöllä ja omassa elämässämme. (Boal 2009.)

Forum-teatterista on tullut sorrettujen teatterin suosituin muoto, joka yhdistää forum-teatterin ”ammattilaisia”, opettajia, psykoterapeutteja ja sosiaalityöntekijöitä puhumaan teatterin kielellä yhdessä katsoja-kokijoiden kanssa. Boal uskoo, että yhteisöt ja yksilöt voivat löytää ongelmiansa ratkaisut käyttämällä teatteria työkalunaan ja sorrettujen teatteri mahdollistaa niin yksityisen kuin yhteiskunnallisenkin ”vallankumouksen” harjoittelemisen.

5. MIKÄ IHMEEN FORUM-TEATTERI?

Forum-teatteri on vahvasti osallistava soveltavan teatterin muoto, jonka tarkoituksena on keskustella, käsitellä ja kokeilla miten erilaiset toimintatavat vaikuttavat tilanteisiin, joissa ilmenee sortoa. Forum-teatterin pyrkimyksenä on yhteisön ja yksilön voimaannuttaminen ja muutosprosessin käynnistäminen dialogisia ja toiminnallisia teatterimetoja käyttämällä. Keskustelun ja kysymysten herättäminen on tärkeämpää kuin mahdollisten ratkaisujen löytyminen.

Forum-esitys alkaa yleensä orientaativaiheella, jota vetää jokeri. Jokeriksi kutsutaan forum-teatterin vetäjää, joka toimii ikään kuin linkkinä katsojien ja esiintyjien välillä, jakaa puheenvuoroja ja ohjaa myöhempiä interventioita eli yleisön ja näyttämön välisiä kohtaamisia. Orientaativaiheessa jokeri kertoo mihin yleisö on tullut ja mistä on kyse, eli selvittää pelisäännöt. Orientaativaiheen tarkoituksena on luoda turvallinen, dialoginen ja tasa-arvoinen ilmapiiri, jossa jokainen uskaltaa osallistua, ja virittää ryhmää aiheen äärelle. Jokerin tehtävä on lämmitellä ja ryhmäyttää osallistujia erilaisten leikkien, kysymysten ja harjoitteiden avulla.

Alkuorientaation jälkeen siirrytään katsomaan esinäytelmä eli antimalli. Forum-teatteriesitys tehdään yleensä tietylle kohderyhmälle eli yhteisölle. Yhteisön elämää koskettavasta ongelmasta työryhmä valmistaa ja harjoittelee esinäytelmän. Esinäytelmässä on selkeä päähenkilö, joka kokee sortoa ja joutuu tekemään valintoja elämässään. Esinäytelmän jälkeen alkaa interaktio eli yleisön ja näyttämön välinen, vuorovaikutuksellinen osuus, jota jokeri johdattelee. Interaktiivisessa osuudessa jokeri kysyy katsojilta kysymyksiä päähenkilöstä ja valintatilanteista. Näytelmä käynnistetään alusta uudelleen ja valinnan paikan nähdessään tarinassa, katsoja voi huutaa ”Seis!”. Tämän jälkeen tilannetta tarkastellaan lähemmin. Katsojat pääsevät mm. kokeilemaan näyttämöllä erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisumalleja päähenkilön roolissa. Tätä kutsutaan korvaustilanteeksi ja tässä piilee forum-teatterin ydin, joka keskittyy katsoja-kokijaan.

5.1.FORUM-TEATTERIN ESINÄYTELMÄN RAKENTEESTA

Forum-tarinan tulee olla tarpeeksi yleinen, jotta se voi mennä yksityiselle tasolle. Tämä liittyy fiktion turvaan, joka samaan aikaan tarjoaa samastumisen mahdollisuuden ja tarvittavan etäännytyksen. Forum-tarinan tulee olla tunnistettava, uskottava ja kohderyhmän

maailman todellisista ristiriidoista kumpuava. Tämä edellyttää sisällön puolesta käsikirjoittajalta/käsikirjoittajilta ja työryhmältä kohderyhmän ja teeman tuntemista, toisin sanoen taustatyötä ja aiheen äärelle herkimistä. Rakenteellisesti on tärkeää dramaturginen hahmotuskyky ja käsikirjoittamisen perusteiden hallinta.

Esinäytelmä on aktivoiva tragedia. Päähenkilöllä on oltava selkeä päämäärä. Päähenkilöä nimitetään myös protagonistiksi, ja tämän vastavoimaa antagonistiksi. Esinäytelmän alussa esitellään päähenkilö optimistisena ja selkein tahdon suunnin, tahtomassa asioita. Näytelmän edetessä päähenkilö kohtaa sortoa, tekee valintoja ja joutuu lopulta luopumaan päämäärästään. Tragediaan kuuluu onneton loppu, joka syntyy päähenkilön väärin valintojen seurauksena. Sortajia ja sortotilanteita tulisi olla useita, näin myös valinnanpaikkoja on monia. Valinnan paikalla tarkoitetaan kohtaa esinäytelmän juonessa, jossa päähenkilö olisi voinut valita toisella tavalla, joka taas olisi mahdollistanut erilaisen lopun. Kun tragedian lähtökohta on aktivoiva, se mahdollistaa forum-teatterin ratkaisukeskeisyyden; lähdetään yhdessä ratkomaan ongelmatilannetta.

Forum-teatterin tarkoitus on muuttaa katsoja näytelmän päähenkilöksi esinäytelmän esittämisen jälkeisessä osallistavassa osuudessa. Esinäytelmän tärkein ominaisuus onkin se, että se sisältää todellisia valinnan paikkoja. Jos tilanne on niin toivoton, ettei valinnan paikkoja enää ole, se ei ole aktivoiva, eikä sovellu forum-teatteriksi. Boal määrittelee fyysisen aggression olevan sorron viimeisin muoto. Jos sortotilanne on ajautunut siihen pisteeseen, että kyseessä on vain puhdas fyysinen aggressio ja ylivalta, ei tilanteessa ole päähenkilön kannalta mitään, joka mahdollistaisi erilaisen lopun. Tällöin katsoja-kokijan aktivoinnin sijaan hänestä tulee tragedian todistaja. Tämä ei sovi forum-teatterin ideologiaan. Jos huomataan, että esinäytelmä ei ole aktivoiva sen takia, että tilanne on edennyt liian pitkälle, Boal neuvoo peruuttamaan. Kelaamalla tarinaa takaisinpäin voi tarinasta etsiä kohtaa, jossa sorretulla oli vielä valinnan paikka tai paikkoja. (Boal 1992, 254-256). Forum-teatterikohtauksen sorron tulee olla luonteeltaan sellaista, että päähenkilö voi kamppailla sitä vastaan. Forum-teatterissa tehdään näin näkyväksi yksilön tai yhteiskunnan sokeita pisteitä.

Forum-teatteriesityksen esinäytelmässä on tärkeää, että henkilöiden tahdon suunnat ovat selkeät eli henkilöt selvästi tahtovat ja tavoittelevat jotain tiettyä päämäärää. Käsikirjoittaja kysyy itseltään: "Mitä päähenkilöni tahtoo ja mikä estää häntä pääsemään tavoitteeseensa?" Päähenkilön on pelattava kovilla panoksilla. Päähenkilön elämässä tavoitteen toteutumattomuus on katastrofi. Selkeät tahdon suunnat selkeyttävät henkilöitä, toimintaa ja syy-seuraus-suhteita. Ongelmat ja sorto syntyvät silloin, kun henkilöiden tahdot joutuvat taisteluun. Siksi tahojen tulee olla voimakkaita, toiminnallisia ja aktivoivia, eikä vain epämääräisiä asenteita. Kun forum-kohtaus on aktivoiva, se tarkoittaa sitä, että päähenkilö ei ole saavuttanut päämääräänsä.

Roolihenkilöiden, eli päähenkilön ja hänen vastavoimiensa, eli forum-teatterin kielellä sortajien, tulee olla uskottavia ja selkeitä. Liian stereotyyppiset tai karikatyyrimaiset hahmot vieraannuttavat katsojaa. Toisaalta forum-teatterissa tilanteita on kärjistettävä, jotta niihin sisältyvä sorto saadaan selkeästi näkyviin ja myöhempi interaktio on mahdollinen. Käsikirjoitusvaiheessa on syytä keskittyä yhteen johtoajatukseen tai keskeiseen kysymykseen. Tämä selkeyttää myös juonta. Sivujuonet eivät saa hämätä katsojaa pois pääjuonen ääreltä liiaksi. Yleisön on vaikea työskennellä useamman päällekkäisen teeman kanssa. Interaktiivisessa osuudessa katsoja-kokijoiden ja esiintyjien täytyy pystyä palauttamaan kohtaukset mieleensä ja toistamaan ja varioimaan niitä.

5.2. JOKERI ON FORUMPEDAGOGIIKAN MAHDOLLISTAJA

Jokerin tehtävä forum-teatteri esityksessä on toimia linkkinä näytelmän maailman ja yleisön välillä. Ennen antimallin eli esinäytelmän esittämistä, jokeri lämmittelee yleisön. Tätä vaihetta kutsutaan orientaatiovaiheeksi, ja sen tarkoituksena on luoda dialoginen, tasa-arvoinen tila, jossa katsojan on turvallista sanoa mielipiteensä ja osallistua keskusteluun. Tutustuminen ryhmään ja huumori rentouttavat osallistujia ja luovat turvallisuutta jatkossa.

Henkilön oma persoona vaikuttaa tietysti jokerina oloon, mutta on tiettyjä sääntöjä, joita jokerin tulee Boalin mukaan noudattaa. Jokeri ei saa manipuloida yleisöä, tai vetää yleisön kommentteista johtopäätöksiä, jotka eivät ole itsestään selviä. Jokerin tulee mahdollistaa keskustelua ja käyttää kysymysmuotoa mieluummin kuin toteavaa muotoa kommunikoidessaan katsojien kanssa. Jokeri ei saa antaa oman henkilökohtaisen näkemyksensä vaikuttaa kommunikaatioon yleisön kanssa. Jokeri ei itse pääitä mitään, valta on katsojilla. Jokerin tehtävä on kertoa katsojille pelin säännöt ja aktivoida heitä interventioihin. Jokerin tulee siis koko ajan peilata tilannetta katsojiin, jotta katsojat tulevat kuulluiksi ja saavat itse tehdä ratkaisuja. Jokerin tulee välttää maagisia ratkaisuja, joissa päähenkilön ongelmat ratkeavat taianomaisesti, ohi syy-seuraus-suhteiden. Jokerin tehtävä on siis kysyä, mahdollistaa dialogi, kuunnella ja kiteyttää katsojan ajatuksia, mahdollistaa korvaustilanteet eli katsoja-kokijan näyttämölliset interaktiot päähenkilönä roolissa. Jokerin tehtävä on toimia ideoiden ja toiminnan kättilönä. (Boal 1992, 260-262).

Jokeri on välittäjä näyttämön ja yleisön välillä, ja mahdollistaa näiden kohtaamisen. Kysymyksien tarkoitus on aktivoida katsoja-kokijoita osallistumaan. Jokerin tehtävänä on huolehtia ratkaisuyrityksen eli intervention tehneestä katsoja-kokijasta heti korvaustilanteen jälkeen. Jokeri kiittää hyvästä yrityksestä ja ohjaa keskustelun ratkaisuyrityksen

onnistumiseen. Näyttelijäntyyllinen suoritus ei ole keskustelun aihe. Jokeri rohkaisee ja kannustaa yleisöä interventioihin kokeilemaan omia ideoitaan; ketään ei pitäisi pyytää kokeilemaan toisen ideaa.

Forum-esityksessä näyttelemisestä on myös syytä mainita sananen. Boal korostaa, että forum-näytteleminen poikkeaa perinteisen, esittävän teatterin joskus narsistisestakin näyttelijäntötraditiosta. Esimerkkinä hän käyttää joidenkin Afrikan maiden laulukulttuuria; mitä parempi laulaja on, sitä enemmän hän saa houkuteltua yleisöä laulamaan kanssaan. Yleisön tehtävä ei siis ole ihaila laulajan suoritusta, vaan yhtyä mukaan lauluun. Oma suoritusta tärkeämpää on mahdollistaa katsoja-kokijan yritys kokeilla roolissa sorrosta vapautumista. Näyttelijän tehtävänä on myös pitää kiinni realismista ja tarjota päähenkilölle todellinen vastus tilanteeseen sopivalla tavalla. Näyttelijä ei saa olla liian lepsu mutta ei myöskään liian ankara, jotta katsoja-kokija ei pelästyi. Myös näyttelijän tuntosavien tulee olla herkässä ja kohdennettuna roolissa olevaan katsojaan. (Boal 1992, 265-266).

5.3. MIKSI FORUM-TEATTERI TOIMII?

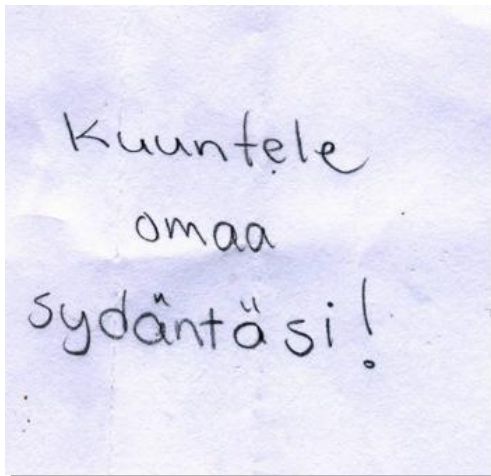
Mikä on sorrettujen teatterin ja forum teatterin menestyksen salaisuus? Boal vastaa itse tähän kysymykseen:

Ensinnäkään emme pyri selittämään mitään sanomaa emmekä ilmestyksenomaista totuutta. Yritämme asettaa oikeat kysymykset sen sijaan, että antaisimme mielestämme oikeita vastauksia. Toiseksi tarjoamme yksinkertaisia harjoituksia, peleitä ja menetelmistä koostuvaa järjestelmää, jonka kuka tahansa pystyy hallitsemaan, mutta jota silti voidaan käyttää myös erittäin mutkikkaisiin toimiin kuten psykoterapeuttiseen oman psyyken havainnointiin. kolmanneksi luomme vapautuneen tilanteen, joka on omiaan synnyttämään vuoropuhelua. (Boal 1997, 34)

Heruuku?-projektin lähtökohta oli tarjota nuorelle mahdollisuus löytää takaisin itsensä äärelle. Tähän tilaukseen forum-teatteri dialogisuutensa kautta vastasi. Osallistavana draamamenetelmänä forum mahdollistaa nuorten vaikuttamisen draaman kulkuun ja ratkaisuihin, joita draamassa tapahtuu. Nuoret voivat siis oikeasti valita mitä haluavat käsitellä tarkemmin ja saada kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Tämä vaatii ammattitaitoa työryhmältä ja erityisesti jokerilta, joka johdattelee tilannetta.

Kuuntelemisen tulee toteutua kokonaisvaltaisesti; aiheisiin sukellaan yleisön tarpeita kuunnellen. Ryhmän keskinäinen luottamus on tärkeää, jotta katsoja-kokija uskaltaa sanoa ääneen ja kokeilla roolissa näyttämöllä asioita, ja esiintyjät heittäytyä rohkeasti tarjoukseen. Tässä joka suuntaan laajenevassa kuuntelemisessa, kuulemisessa ja luottamuksessa piilee soveltavan teatterin häikäisevä voima. Perinteiseen ”valistukseen” verrattuna forum menetelmänä tempaa nuoren mukaan keskusteluun ja toimintaan, oman elämänsä subjekteiksi.

Forum-teatteri on muotona parhaimmillaan syvästi voimaannuttavaa. Avainsanoiksi muodostuvat dialogisuus, yhteisöllisyys, tasa-arvo ja kuunteleminen, ja kielenä on teatteri. Teatteri tekee asioita näkyväksi ja toimii siksi moottorina muutokselle. Forum-teatterin tarkoituksena ei ole tarjota asioille ratkaisua, vaan käynnistää muutosprosessi ja tukea katsojaa tämän matkalla oman elämänsä päähenkilöksi.

6. HERUUKS?- PROSESSIN KULKU

Seksuaalikasvatus teatterin keinoin oli *Heruuks?*-projektin ohjaaja-käsikirjoittaja Reetta Myyrällä jo vuosia hautunut teema. Soveltavan teatterin käyttö nuorisotyön välineenä nousi esiin seminaarissa Rastilan kartanossa syksyllä 2008, kun pohdinnan aiheena olivat uudet työmenetelmät nuorisotyössä. Myyrä soitti kulttuurisuunnittelija Sinikka Haapaselle, joka koki idean hyvänä ja haasteellisena, ja he alkoivat työstää ideaa eteenpäin. Eteläisen nuorisotyöyksikön toiminnanjohtaja Kristiina Rouhiainen näytti idealle vihreää valoa, ja forumin konkreettinen suunnittelutyö alkoi.

Rahoitus järjestyi Nuorisosisäin keskuksen ulkopuolelta; Terve- ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunta myönsi hankkeelle 5000€. Taloudellista resurssia haettiin nuorisohjaajien sijaisiin ja tuotantokuluihin. Tuotantokustannuksiin kuului mm. tiedotus- ja markkinointimateriaalit ja mahdolliset puvustus-, lavastus- ja rekvisiittakulut. Sijaiskustannusten korvaaminen mahdollisti nuorisotyöyksikölle sijaisten palkkaamisen näyttelijöinä toimivien nuorisohjaajien tilalle esityspäivinä, mutta asia järjestyi lopulta muilla käytännön järjestelyillä. Raha meni pääasiassa tuntityöntekijöiden ja talon ulkopuolelta tulleiden miesesiintyjien palkkoihin, sekä lopulta raportin toteuttamiseen. Oikean kanavan löytyminen oli arvokasta; ulkopuolinen rahoitus ja hankkeen oma budjetti mahdollistivat hankkeen toteutumisen ja myös sen kirjallisen dokumentoinnin.

6.1 TYÖRYHMÄ – TAHTOTILANA TIMANTTIENTEN LÖYTÄMINEN

Työryhmän kokoaminen alkoi Ilmaisutyöryhmästä, jonka kokoontuessa tuleva forum-hanke otettiin esille ja kiinnostuneiden kartoitus alkoi. Toiveena oli, että työryhmään tulevilla nuorisotyöntekijöillä olisi jonkinlaista teatteritaustaa. Ryhmädynamiikan kannalta oli ensiarvoisen tärkeää että ohjaaja oli mukana valitsemassa työryhmää. Myös työryhmä itse koki *Heruuks?* -kokoonpanon toimivaksi. Huolellinen mietintä ja tavoitteellinen valinta työryhmää koottaessa kannatti.

Ilmaisutyöryhmään kuuluvat Elina Heikkilä (Merirastilan nuorisotalo) ja Tanja Männistö (Laajasalon nuorisotalo) olivat ensimmäiset työryhmän jäsenet. Myyrä, Männistö ja Heikkilä saivat keväällä 2009 10 työtuntia aikaa taustatyön tekemiseen ja kesäksi Myyrä sai kaksi viikkoa käsikirjoittamiseen. Elokuussa ohjaamiseen varattiin kaksi viikkoa ja esityksiä suunniteltiin olevan 15 kappaletta, keskimäärin kestoaltaan valmisteluineen 2,5h/esitys.

Myöhemmin mukaan liittyi Sanna Hautamäki (Lauttasaaren nuorisotalo). Männistö, Heikkilä ja Hautamäki ovat kaikki Ilmaisutyöryhmän jäseniä. Hautamäki tuli Ilmaisutyöryhmään *Heruuku*?-projektin myötä. Miesten löytyminen hankkeeseen oli haasteellisempaa. Miespuoliset nuorisotyöntekijät, joita kysyttiin mukaan, olivat ylityöllistettyjä eivätkä päässeet irtautumaan mukaan projektiin, vaikka kiinnostusta olisikin ollut. Lopulta produktion miehet tulivat talon ulkopuolelta. Mukaan saatiin teatteri-ilmaisun ohjaaja Esa Kytösaho ja teatteri-ilmaisun ohjaaja-opiskelija/nuoriso-ohjaaja Markku Ihamäki. Miehet toivat työryhmään annoksen soveltavan teatterin osaamista. Myöhemmin nuorisotyöntekijä Sanna Kallio tuli työryhmään mukaan, sijaistamaan äitiyslomalle jäänyttä Männistöä.

Toimiva ja hedelmällinen soveltavan teatterin työryhmä voi koostua monenlaisista persoonista ja monipuolisesta osaamisesta. Hyvä työryhmä on myös kehittyvä ja se voi parhaimmillaan mahdollistaa oppimisen ja muutoksen työryhmän sisällä. Moniammatillisuus sekä teatteriosaamisen ja ihmistyön yhdistäminen voi tuottaa entistä laadukkaampaa soveltavaa teatteria, sillä työryhmältä vaaditaan monipuolista tietotaitoa niin teatterista, ihmisten kanssa toimimisesta ja käsiteltävästä teemasta. (Myyrä 2007, 13.)

Jatkoa ajatellen työryhmän loppuarvioinnissa pohdittiin, että löytyykö Nuorisosiainkeskuksesta lisää innokkaita nuoriso-ohjaajia vastaavanlaisiin hankkeisiin, sillä työryhmän kasaamisvaiheessa vaikeus saada ryhmään miespuolisia nuoriso-ohjaajia oli yllättänyt. Työryhmä toivoi Nuorisosiainkeskuksella työskentelevien ammattilaisten tiedon, osaamisen ja asiantuntijuuden tiedostamista, ja organisaation voiman suuntaamista sen käyttöönottoon parhaimmalla mahdollisella tavalla. Tahtotilan toivottiin olevan timanttien löytämisessä; nuoriso-ohjaajat toivoivat että heidän henkilökohtainen erikoisosaamisensa saataisiin käyttöön Nuorisosiainkeskuksen sisällä. Nuoriso-ohjaajien huolena oli sisältöjen jyräytyminen käytännön ongelmien alle. Organisaation hierarkisuus ei saisi olla esteenä nuorisotyötä kehittäville hankkeille tulevaisuudessakaan.

Työryhmän käytännön organisointia olisi helpottanut jos koko työryhmä olisi ollut Nuorisosiainkeskuksen omaa henkilöstöä. Toisaalta työryhmän laaja-alaisuuden edut näyttäytyivät mielekkäinä. Soveltavan teatterin ammattilaisten ja nuorisotyöntekijöiden osaamisalueet palvelivat työryhmän tavoitteita. Jatkoa ajatellen heräsikin kysymys, voisiko työryhmä olla vieläkin laaja-alaisempi? Esimerkiksi joku koulun edustaja työryhmän jäsenenä palvelisi myös sitouttamisen problematiikassa kouluyhteistyön suhteen. Koulutoimi yhteistyökumppanina varmistaisi myös käsiteltävän aiheen jälkityöstöä koulussa nuorten kanssa. Forum-teatteri tulisi sitouttaa suurempiin kokonaisuuksiin. Entä voisivatko nuoret olla osana työryhmää? Onhan nuori oman elämänsä ensisijainen asiantuntija. Voisiko tämä toteutua esimerkiksi yhteistyössä jonkin kouluprojektin kanssa?

Nämä visiot suuntasivat pohdintaa idean myynnin ja markkinoinnin tärkeyteen. Miten forum-teatteri-ideoita voitaisiin jatkossa esitellä vakuuttavammin niin Nuorisosiankeskuksen johdolle kuin mahdollisille yhteistyökumppaneillekin? Tavoitteena tulisi olla etukäteen sitouttaminen, jolloin forum-teatteri nähtäisiin lisäarvona, jota ilman ei voida olla. Tämä palvelisi forumin sisältöjä ja mahdollisuuksia nimenomaan pitkäjänteisen tavoitteellisen työskentelyn kannalta. Markkinointi-ideoina nousi mm. keskeisten vaikuttajien kutsuminen koe-esitykseen ja menetelmän avaaminen esimerkiksi DVD-portfolion keinoin. Metodin tekeminen tutuksi yhteistyökumppaneille on tärkeää.

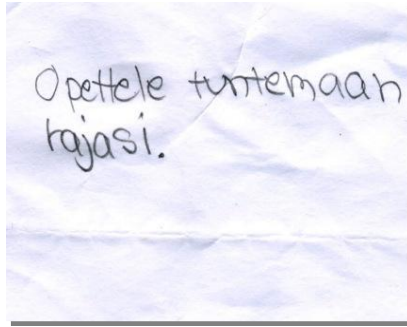

6.2. TAUSTATYÖVAIHEESSA HERKISTYTÄÄN AIHEEN ÄÄRELLE

Keväällä alkoi taustatyövaihe, jonka tehtävänä oli perehtyä teemaan, kohderyhmään ja pysähtyä aiheen äärelle. Kohderyhmällä tarkoitetaan tässä forum-teatteriin osallistuneita 8-luokkalaisia nuoria. Työryhmän omat arvoin ja asenteisiin liittyvät pohdinnat ja keskustelut aiheeseen liittyen ovat osa taustatyötä. Omakohtainen suhde aiheeseen, jota käsitellään, on hyvä tiedostaa, jotta se ei vaikuta väärällä tavalla myöhempään toimintaan ryhmän kanssa. Myös kouluyhteistyötä alettiin tässä vaiheessa suunnitella ja viedä eteenpäin.

Kohderyhmään tutustuminen ja aiheen äärelle pysähtyminen edesauttaa aiheeseen liittyvien, keskeisten kysymysten löytämistä. Samoin tiivis yhteistyö taustaorganisaatioiden, tässä tapauksessa osallistuvien koulujen, kanssa voi mahdollistaa hyvät lähtökohdat myös kohderyhmiä ajatellen. (Myyrä 2007, 14.)

Tutkimustyötä tehtiin nuorisotyöntekijöiden oman työn ohella, joten aikarajoitukset nousivat työryhmälle haasteeksi. Esityövaiheeseen kuuluivat haastattelut, tutkimustuloksiin tutustuminen ja nuorten nettitodellisuuden tutkiminen. Työryhmä perehtyi Nuorisobarometriin, Kouluterveyskyselyyn, Väestöliiton materiaaleihin ja Nuorisotutkimukseen.

Väestöliiton internet-sivuilta löytyivät nuorten seksuaalioikeudet:

Nuorten seksuaalioikeudet

Kaikilla maailman nuorilla on sukupuolesta, ihonväristä, seksuaalisesta suuntauksesta tai terveydentilasta riippumatta seksuaalisina olentoina seuraavat oikeudet.

Oikeus elämään

- * oikeus olla oma itsensä ja tehdä itsenäisiä päätöksiä sekä ilmaista mielipiteensä.*
- * oikeus nauttia omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan.*
- * vapaus uskonnollisten tekstien, uskomusten, aatteiden ja perinteiden rajoittavista tulkintoista tai omaan kehoon puuttuvista loukkauksista seksuaalisissa asioissa.*
- * kukaan ei saa kiusata, syrjiä tai loukata nuorta hänen sukupuolensa, seksuaalisten erityispiirteidensä, kehittyneisyytensä tai kehittymättömyytensä vuoksi.*
- * nuorta ei saa haukkua hänen seksuaalisuuttaan loukkaavasti (esim. huoraksi tai homoksi) eikä ahdistella seksuaalisesti.*
- * Nuorella oikeus sanoa oma mielipide kun seksuaalisuuteen liittyvistä asioista keskustellaan tai niistä päätetään*

Oikeus nauttia seksuaalisuudesta

- * oikeus olla turvassa, valita vapaasti haluaako avioitua tai pysyä naimattomana sekä oikeus perhesuunnitteluun.*
- * oikeus seksuaaliseen suuntautumisensa mukaiseen tyydyttävään seksuaalisuuteen ja sukupuolielämään, kunhan ei vahingoita eikä alista ketään toista.*
- * oikeus päättää itse haluaako toiminnallista seksiä ja haluaako jakaa näitä kokemuksia jonkun kanssa.*
- * oikeus osoittaa seksuaalista halukkuutta ja oikeus peräytyä ja kieltäytyä missä tahansa seksuaalisen tapahtuman vaiheessa.*

- * oikeus saada riittävästi tietoa ja välineitä ehkäistäkseen suunnittelemattomia raskauksia.
- * oikeus ajoissa ja oikein tehtyyn raskauden keskeytykseen ja oikeus myös jatkaa raskauttaan ja saada tällöin kaikki tarpeellinen tuki.

Oikeus nauttia seksuaalisuudesta

- * oikeus olla turvassa, valita vapaasti haluaako avioitua tai pysyä naimattomana sekä oikeus perhesuunnitteluun.
- * oikeus seksuaaliseen suuntautumisensa mukaiseen tyydyttävään seksuaalisuuteen ja sukupuolielämään, kunhan ei vahingoita eikä alista ketään toista.
- * oikeus päättää itse haluaako toiminnallista seksiä ja haluaako jakaa näitä kokemuksia jonkun kanssa.
- * oikeus osoittaa seksuaalista halukkuutta ja oikeus peräytyä ja kieltäytyä missä tahansa seksuaalisen tapahtuman vaiheessa.
- * oikeus saada riittävästi tietoa ja välineitä ehkäistäkseen suunnittelemattomia raskauksia.
- * oikeus ajoissa ja oikein tehtyyn raskauden keskeytykseen ja oikeus myös jatkaa raskauttaan ja saada tällöin kaikki tarpeellinen tuki.

Oikeus tietoon seksuaalisuudesta

- * oikeus tietoon ehkäisymenetelmistä, sukupuolitaudeista ja omista oikeuksistaan
- * aikuisten tulee kertoa nuorille seksiin liittyvistä riskeistä sekä niistä menetelmistä, joilla riskejä voidaan välttää.
- * nuorelle tulee tarjota myös tieto seksuaalisuuden luonnollisuudesta ja keinoista, joilla seksuaalista tyydytystä, onnellisuutta ja tasapainoa voi turvallisesti kokea.
- * nuorille tarjotun tiedon tulee olla muodossa jonka he ymmärtävät.
- * neuvontaa ja ehkäisyvälineitä sekä seksuaaliterveydenhoitoon tarkoitettuja lääkkeitä tulee olla nuorten saatavilla heille mahdollisissa paikoissa, mahdolliseen aikaan ja mahdollisella hinnalla.
- * aikuisilla on velvollisuus tiedottaa nuorille heidän seksuaalisista oikeuksistaan, jotta he ymmärtävät vaatia niitä ja suojella itseään.

Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi

- * oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi suunnittelemattomilta raskauksilta, sukupuolitaudeilta ja HIV:ltä sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
- * yhdenkään nuoren terveys ei saa vaarantua seksuaalisuuden vuoksi.
- * ketään ei saa painostaa riskeihin seksiin liittyvissä asioissa, eikä esimerkiksi vaatia seksiä tai suojaamatonta seksiä.
- * aikuisten on järjestettävä nuorille riittävästi neuvontaa ja tiedotettava siitä.
- * aikuisten on määrätietoisesti taisteltava vastaan häiriintyneiden yksilöiden halua käyttää nuoria tai lapsia seksuaalisesti hyväkseen.

Oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon

- * joka on luottamuksellista, korkeatasoista, ja johon nuorilla on varaa ja jota annetaan molemminpuolisella kunnioituksella.
- * oikeus nopeasti saatavilla oleviin seksuaaliterveydenhuollon palveluihin, joissa heitä hoitavat nuoria kunnioittavat ja heidän kanssaan yhteistyön kykenevät aikuiset.

- * seksuaaliterveydenhuollon palvelujen tulee lähteä nuoren tarpeista, eikä sukuelinten tutkimus tai hoito koskaan saa olla kivulias tai loukkaava.*
- * palvelujen on oltava luottamuksellisia, niin ettei kukaan ulkopuolinen saa tietoonsa nuoren käynnin syytä.*
- * nuorille tarjotut seksuaaliterveydenhuollon palvelujen tulee olla alueellisesti ja laadullisesti tasa-arvoisia.*

Oikeus osallistua

- * ohjelmien suunnitteluun nuorille nuorten kanssa.*
- * oikeus vaikuttaa nuoria koskeviin päätöksiin.*
- * todellinen mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin suunnitelmiin ja päätöksiin seksuaali- ja lisääntymisterveysasioissa.*
- * oikeus olla mukana suunnittelemassa nuorten seksuaaliterveyden palveluja. (Väestöliitto A 2009.)*

Työryhmä perehtyi myös seksuaalisen kaltoin kohtelun määritelmiin. Väestöliiton mukaan vuonna 2006 8-luokkalaisille tehdyn seksuaaliterveystutkimuksen mukaan, yhdyntään tai muuhun pakotettuja nuoria oli paljon: 4,1% pojista ja 2,3% tytöistä, ja seksiin pakottamista ilmoitti siis kokeneensa useammin poika, kuin tyttö. (Väestöliitto B 2009.)

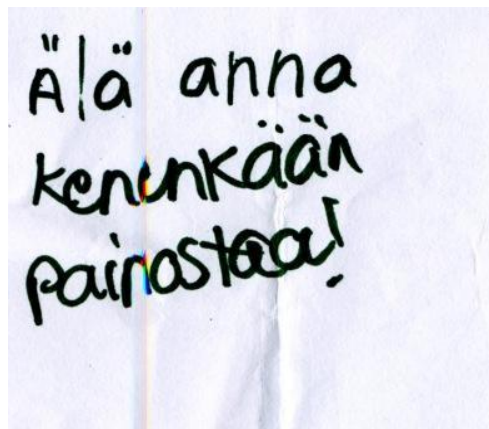
Väestöliiton sivuilla puhutaan seksuaalisuuden portaista, jotka kuvaavat ihmisen seksuaalisen kehityksen eri vaiheita. Ensimmäinen porras on pikkulapsi/uteliaisuus-vaihe, jossa hahmottuu äidin ja isän eroavaisuudet naisena ja miehenä. Herkistymisvaihe taas kuvaa nuoren murrosiässä muuttuvaan kehoon ja seksuaalisuuden kehitykseen liittyvää hämmennystä. Aikuisen tulee tukea nuorta tässä kasvuprosessissa, sillä mitä enemmän nuorella on tietoa lapsuuden rajattomuudesta, nuoruuden kokeilevasta monimuotoisuudesta ja aikuisenkin seksuaalisen identiteetin rikkaudesta, sitä vähemmän nuori pelästyy omia tunteitaan. Seksuaalinen kehittyminen tapahtuu järjen, tunteen ja biologian tasolla. Herkistymisvaiheeseen liittyvät portaat ovat: 2) idolirakkaus, 3) tuttu-salattu, 4) kaverille kerrottu, 5) tykkään susta, 6) käsi kädessä, 7) suudellen ja 8) mikä tuntuu hyvältä. Välillä portaita harpotaan tai palataan takaisin edelliselle portaalle. Jokainen porras on kumminkin tärkeä vaihe, jonka nuoren tulisi rauhassa saada käydä läpi. Rakkauden kohteet voivat vaihtua ja ihastumisen ja pettymyksen tunteiden sietämistä harjoitellaan. (Väestöliitto C 2009.) Heruuks?-projektin esinäytelmä tuli kertomaan herkistymisvaiheen portaiden harppomisesta.

Tarinan yleisyyttä tukevat myös tilastotiedot; Stakesin pääkaupunkiseudulla 2008 suoritetun seksuaaliterveyskyselyn mukaan sukupuoliyhdynnässä on ollut 23% yläluokkalaisista pojista ja 20% yläluokkalaisista tytöistä. Joka viides yläluokkalainen nuori luulee, ettei nainen voi tulla raskaaksi ensimmäisellä yhdyntäkerralla. 19% yläluokkalaisista kokee seksistä puhumisen vaikeaksi kumppanin kanssa ja 38% peruskouluikäisistä pojista on ollut päihtyneenä viime yhdynnän aikana. Tyttöjen vastaava luku on 30%. Noin 20% peruskouluikäisistä nuorista eivät ole käyttäneet mitään ehkäisymenetelmää viime yhdynnässään. Kieltäytymisen sellaisesta seksuaalikäyttäytymisestä, jota ei halua, kokee vaikeaksi yläluokkalaisista pojista 9,4% ja tytöistä 5,3%. Vastentahtoisesti yhdynnässä on ollut yläluokkalaisista pojista 3,4% ja tytöistä 3,9% ja yhdyntään kumppania on painostanut pojista 3,4% ja tytöistä 1,4%. Ehkäisy laiminlyödään vastentahtoisessa 41% yhdynnässä peruskoululaisten vastausten mukaan ja 61% kumppanin painostuksen johdosta. Juopuneena 29% peruskoululaisista laiminlyö ehkäisyn. (Stakes 2008.) *Heruuks?:in* käsikirjoituksessa nämä tilastot näkyivät myös. Päähenkilö Emilia suostuu vastentahtoisesti seksiin Pyn kanssa, joka painostaa tätä seksiin kotibileissä, joissa nautitaan mietoja alkoholijuomia.

Väestöliiton julkaisussa määriteltiin nuorten turvataitoja ja erilaisia kosketuksia. Turvataidot ovat lapselle ja nuorelle opettavia toimintamalleja riskialttiisiin tilanteisiin, ja ne vahvistavat toimimaan hämmäntävissä tilanteissa itsensä suojelemiseksi ja turvaamiseksi. Vihreän valon kosketus määritellään hyvältä tuntuvaksi, helläksi, omien rajojen mukaiseksi, usein molemminpuoliseksi ja sellaiseksi, että siitä on mahdollista myös kieltäytyä. Punaisen valon kosketus taas on hämmäntävää, epämiellyttävää, salaista, usein vain kahden kesken tapahtuvaa. Se sisältää uhkailua tai painostamista, eikä kunnioita toisen omia rajoja. Turvataitoihin kuuluu myös itsensä ilmaiseminen ja taito sanoa ei. (Väestöliitto D 2009.)

Forum-teatteri mahdollistaa nuoren turvataitojen harjoittamisen käytännössä, fiktion turvin. Neuvomalla päähenkilöä tai kokeilemalla tilanteita roolissa näyttämöllä nuori kerää kokemuksellista tietoisuutta mahdollisiin tuleviin vastaavanlaisiin valintatilanteisiin omassa elämässään.

Nämä kaikki tutkimustiedot vaikuttivat osaltaan käsikirjoitukseen ja alkuorientaation kysymysten valintaan. Materiaalinkeruun hedelminä löytyi myös yhteys Amnesty Internationaliin. Suunnitteluvaiheessa heräsi ajatus katsojien mukaan annettavasta seksuaalioikeuksia käsittelevästä tietopaketesta, mutta lopulta päädyttiin jakamaan tietoa esityksen yhteydessä seinillä. Tähän ratkaisuun vaikutti myös resurssien puute. Forumesitysten yhteydessä jaettiin tietoa seksuaalioikeuksista ja Amnestyyn Joku raja-kampanjasta. Amnesty sivuilla määritellään seksuaalisen väkivallan uhrin profiilia:

Seksuaalisen väkivallan kohteeksi voi joutua kuka hyvänsä. Useimmiten uhri on nainen. Osassa tapauksista tekijä ja uhri eivät tunne toisiaan ennestään, ja väkivalta tapahtuu yllättäen. Vielä tavallisempaa kuitenkin on, että uhri ja tekijä ovat toisilleen tuttuja, tutustumassa toisiinsa tai parisuhteessa keskenään. (Amnesty 2009.)

Esitystilojen auloihin seinille kiinnitettiin info-paketteja Väestöliitolta ja Amnesty'n Joku raja-kampanjan julisteita. Julisteissa luki "Sinulla on oikeus päättää, missä kulkee raja ja kuka saa sen ylittää". Juuri tätähän *Heruuks?* käsitteli

6.2.1 HAASTATTELUT IKKUNANA NUORTEN TODELLISUUTEEN

Työryhmä haastatteli nuoria nuorisotalolla. Alun perin haastatteluissa oli tarkoitus käyttää 7-luokkalaisia nuoria, jotka seuraavana syksynä forumin esitysvaiheessa olisivat 8-luokkalaisia. Käytännössä haastateltujen nuorten ikähaarukka oli suurempi. Haastateltavat olivat kaikki tyttöjä ja ikähaarukka oli 13-17. Haastateltavina oli kuusi nuorta. Haastattelun tavoite oli kartoittaa todellisuutta ja nuorten ajatuksia ja maailmankuvaa. Haastattelut olivat myös pohjatyötä, joka myöhemmin tuli vaikuttamaan käsikirjoitukseen mm. repliikkitasolla. Haastattelukysymykset käsittelivät nuorten todellisuutta, median vaikutusta nuorten arkeen ja asenteisiin, seksuaalikasvatusta ja tietämystä, sekä omia henkilökohtaisia toiveita ja odotuksia. Haastattelukysymykset löytyvät liitteenä (Liite 1).

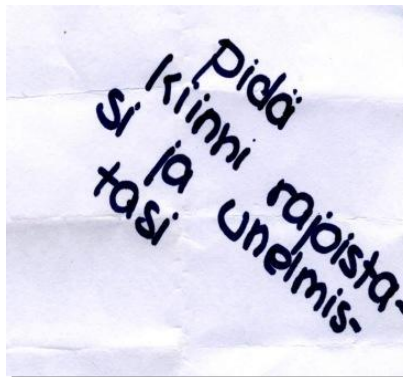
6.2.2 HAASTATTELUIDEN ANTIA – LÄPÄLLÄ JA SYDÄMELLÄ

Ihastuminen koettiin tärkeäksi ja ihanaksi puheenaiheeksi, mutta toisaalta niin herkäksi asiaksi, että keskustelukumppanin toivottiin olevan luottamuksen arvoinen. Ihastumiseen liittyy olennaisesti kasvojen menettämisen pelko. Seurustelusuhteet olivat haastateltujen mukaan melko yleisiä heidän iässään, mutta usein myös melko lyhytkestoisia. Nuorempana seurustelusuhteet olivat harvinaisempia tai pinnallisempia. Tytöt eivät kokeneet kaveripiiristä paineita seurusteluun, mutta läheisyyden ja ymmärryksen kaipuu vaivasi välillä osaa. Tyttöjen mukaan 7-luokkalaisten puheet ovat tekoja suurempia. Tytöt peittelevät bilejuttuja siinä missä pojat liioittelevat. Siinä missä poika saa ”kingin maineen”, lankeaa tytölle ”huoran maine”. Osan mielestä seurustelemiseen ei ollut painetta. Toisten kokemus oli, että seurustelusta kieltäytyvää saatettiin haukkua homoksi tai lesboksi ja poika loukkaantuu syvästi, jos tyttö ”ei halua olla”. Homo on yleinen haukkumasana, jota käytetään tilanteessa kuin tilanteessa, ihmisistä ja asioista. ”Toi on niin homoo!” Huora ja bitch kuuluvat myös kielenkäyttöön. Player kuvastaa tyttöä tai poikaa, joka vaihtaa kumppania kuin sukia. Jos tytöllä on päällä ”herutoppi” ja liian lyhyt hame, hän ”heruttaa” huomiota, ja saattaa saada tuomion että on ”halpahuora”. Toisia nimitellään tosissaan ja ”läpällä”.

Nuorilla oli kokemuksia aikuisten sopimattomista ehdotteluista, tuntemattomien miesten toimesta kaupungilla, kouluissa tai harrastuksissa. Median vaikutus näkyy tyttöjen mukaan nuorten käytöksessä. Ihmiskuva näyttäytyy kaupallistettuna ja teinidraamojen ihmissuhteet vaikuttavat epätodellisen helpoilta. Poikien kuva tytöistä koetaan vääristyneiksi; tytöt ”panee Kampin vessassa”. Myös kingipuheet koetaan median vaikutuksen alaisiksi kun poika kerskuu ”hoitelevansa ton” tai ”panelevansa paksuksi”. Seksuaalisuus näyttäytyy suorituskeskeisenä. Tytöt kokevat ihmissuhteiden olevan tytöille tärkeämpiä, mutta uskovat että myös pojat ajattelevat sisimmässään samalla tavalla.

Media myös pelottaa nuoria. TV:ssä kerrotaan raiskauksista ja hyväksikäytöstä. Homouden ja lesbouden käsittely mediassa menee nuorten mielestä koko ajan avoimempaan ja myönteisempään suuntaan, mutta tosielämässä koettaisiin hämmentäväksi, jos joku kaveripiiristä ilmoittaisi olevansa homo. IRC-galleriassa ja internetissä seksuaalisuutta käsitellään keskustelupalstoilla ja ”läppäyhteisöissä”, joihin kuulumalla julistetaan esimerkiksi omaa sitoutumattomuutta tai muuta asennetta. Galleriakommenteissa juoruillaan, vihjaillaan ja liioitellaan.

Terveystiedon seksuaalikasvatus koetaan sekä suppeaksi että riittäväksi. Kysymyksiä on paljon, ja kysyminen vaatii rohkeutta. Äidin kanssa puhumista tytöt arvostavat suuresti. Äidin läsnäolo koettiin erityisen tärkeänä esimerkiksi kuukautisten alkaessa. Ylipäättään aiheen käsittely koettiin kaikkia nuoria kiinnostavaksi. Tietoa etsitään myös muualta kuin koulusta. Seksuaalikasvatuksen pitäisi nuorten mielestä olla avointa, valistavaa, rehellistä ja kunnioittavaa ja aiheen käsittelylle toivotaan riittävästi aikaa ja asiantuntemusta sekä luotettavuutta.

Tytöt haaveilevat poikaystävästä, joka on luotettava, hellä, ihana, huomioonottava, samalla aaltopituudella, ja joka arvostaa tyttöä omana itsenään ja näkee tämän ainutlaatuisuuden. ”Se oikea” näkee tytön kauneuden silloinkin, kun tämä on ”ällä ilman meikkiä”. Pääasiassa poikien uskotaan sisimmässään toivovan samoja asioita, vaikka puheet ja kova ulkokuori kertoisivatkin muuta. Toisille pojille tosin tyttö on ”vaan pillu johon tungetaan jotain, ja sitte ne ei soita eikä mitään” ja asia laitetaan kannin piikkiin. Pohjimmaisena tytöillä näyttäytyy kumminkin olevan yhteinen toive: ”Aitoa rakkautta täytyy olla!” Tästä tuli myös *Heruuks?*-näytelmän Emilian ja Pyryn tahdon suuntien perusristiriita.

6.2.3 NETTITODELLISUUS RAJATTOMANA KASVUYMPÄRISTÖNÄ

Nettitodellisuuteen työryhmä perehtyi erilaisilla keskustelupalstoilla ja IRC-galleriassa. Galleriasta löytyi esikuvia käsikirjoituksen hahmoille ja seksuaalisuuteen liittyvien yhteisöjen nimiä, joihin "nickit" eli nimimerkit kuuluivat. Kaikki forum-käsikirjoituksessa mainitut yhteisöt olivat IRC-galleriasta löydettyjä: *"Edetää hitaasti, täs sängys on huonot jalat"*, *"Chillaa veli, ota juissii"*, *"Alax ole? –Oota käyn kysyy äidiltä"*, *"Pikkuveljeni on ninja"*, *"Ota mut syliin"* ja *"Minä Tarzan, sinä Jane, sinä maka, minä pane"*. Yhteisöihin kuulumalla nuori viestittää omia asenteitaan ja rakentaa kuvaa itsestään suhteessa itseensä ja muihin. Yhteisöön kuuluminen näkyy IRC-galleriassa profiilin omalla sivulla, ja on sellaisenaan viesti ympäristölle.

Nettitodellisuudessa ja esimerkiksi käyttäjien lisäämissä omissa kuvissa korostuu yhteiskunnan yliseksualisoituminen. Nuoret laittavat vähäpukeisia kuvia itsestään sivustoille ja altistavat itsensä ulkonäön arvioimiselle ja hyväksikäytölle. Nettitodellisuus näyttäytyy tältä kantilta katsottuna turvattomana, rajattomana ja raadollisena kasvuympäristönä nuorelle.

6.2.4 TAUSTATYÖ KOKO HANKKEN POHJANA

Forumteatteriesityksen on tärkeää olla perillä kohderyhmän todellisuudesta. On tärkeää varata riittävästi aikaa taustatyövaiheelle. Soveltavan teatterin prosessiin kuuluva osa on perehtyminen ja valmius ottaa vaikutteita. Toisaalta minkään ilmiön tai aiheen täydellinen tunteminen ei ole mahdollista ja uuden teeman äärellä työryhmä tasapainoilee ymmärryksen ja tietämättömyyden välillä (Myyrä 2007, 30). Tutkimuksellinen asenne kuuluu soveltavan teatterin luonteeseen alusta loppuun. Tutkimustulokset vaikuttivat myös alun orientaatiovaiheen kysymysten valintaan. Haastatteluista löytyi näköaloja nuorten todellisuuteen, keskustelunaiheisiin, asenteisiin, kieleen ja ajatteluun.

Taustatyössä työryhmä arvosti mahdollisuutta syventyä aiheeseen, teemaan ja sen henkilökohtaisuuteen. Taustatyö koettiin perusteelliseksi ja otanta laajaksi. Ryhmälle tuli taustatyön myötä vahva tunne osallisuudesta esityksen tuottamiseen – taustatyö teki ryhmäläisistä produktion omistajia. Nuorten maailmaan tutustuminen koettiin monipuoliseksi, ja siinä oli vahva nuorisotyöllinen ote. Erityisen tärkeäksi koettiin keskustelu lähinuorten kanssa; nuoren kuulluksi tulemisen kokemus on suuri jos näkee omaa tarinaansa näyttämöllä. Taustatyö koettiin selkeäksi linkiksi nuorten todelliseen arkeen; tutkimustuloksiin ja nettitodellisuuteen perehtyminen ja kontakti nuoriin loi perustan koko produktiolle. Nuorisotyöntekijät arvostivat että esitys nojasi nuorisotyön kokemuspiiriin eikä mutu- tuntumaan.

Haastateltavien nuorten ikä ja sukupuolijakauman yksipuolisuus oli ongelmallinen; kaikki olivat tyttöjä, ja alkuperäinen suunnitelma haastatella silloisia 7-luokkalaisia ei toteutunut. Taustatyön ja käsikirjoitusvaiheen välillä työryhmä koki jälkeenpäin että yhteinen koonti olisi ollut paikallaan. Ideaalia olisi ollut myös, että koko työryhmä olisi ollut kasassa jo taustatyöntekovaiheessa. Olisi myös tärkeää että työryhmäläiset voisivat työajan puitteissa osallistua myös prosessin tähän vaiheeseen.

6.3 KÄSIKIRJOITUSVAIHE KOKOAA TAUSTAYÖN HEDELMÄT

Ennen käsikirjoitusvaiheen alkamista Myyrä esitteli työryhmälle synopsiksen, eli tiivistelmän käsikirjoituksesta ja sai vahvistuksen ryhmältä. Samassa yhteydessä sovittiin harjoitusaikataulut ja kouluyhteistyöstä pidettiin organisoitumiskokous.

Kirjoitusvaiheessa Myyrä kokosi forum-aineistot ja perehtyi niihin. Työn pohjana oli draaman teorian hallitseminen ja forumin ja tragedian dramaturgisten lainalaisuuksien tiedostaminen. Kaikupohjana Myyrällä toimivat myös vanhat forum-teatteriproduktiot, forum-kurssit teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksesta, kuten myös hänen dramaturgian opinnoissaan aiemmin kirjoittamansa näytelmä, joka käsitteli nuoren tytön rajattomuutta. Kirjoitusprosessissa olennaisinta oli johtoajatuksessa pysyminen. Ydinkysymys käsitteli rajattomuutta; miksi joku suostuu johonkin, johon ei oikeasti halua suostua?

Yleisökontaktin merkitys on suuri. Vasta ensimmäinen yleisö kertoo, että toimiiko käsikirjoitus. Esinäytelmä on kirjoitettu rajatulle kohderyhmälle, jonka voi määritellä esimerkiksi ikä, sukupuoli, marginaaliryhmä tai se voi olla esimerkiksi jokin työyhteisö. Päähenkilö määrittää kohderyhmän, eli esimerkiksi Emilia oli 8-luokkalainen tyttö, ja esityksen kohderyhmänä olivat siis 8-luokkalaiset nuoret.

6.3.1 JUONI LYHYESTI ELI EMILIAN TARINA

Heruuks? kertoo 14-vuotiaan Emilian eli Millin tarinan. Emilia on kasiluokkalainen nuori, joka on iästynyt itseään kolme vuotta vanhempaan Pyryyn. Milli unelmoi kielikurssista Parisissa, poikaystävästä, romanttisesta rakkaudesta ja perjantai-illan bileisiin pääsystä. Pyry suhtautuu Milliin suorasukaisesti vihjaillen ja läpsii tätä takapuolelle koulun käytävällä. Millin paras kaveri Kiia kuittaa asioita huumorin piikkiin ja sanoo Millin olevan onnentyttö kun tämä saa Pyryn huomiot. Kiia auttaa Milliä saamaan luvan tämän vanhemmilta lähteä bileisiin ja vielä ilman kotiintuloaikaa; Milli menee Kiialle yöksi ja vanhemmat ovat ilahtuneita kahdenkeskeisestä laatuajasta. Bileissä Pyry alkaa lähennellä ja painostaa Milliä. Kiia antaa Millille kondomeja ja kannustaa Milliä nauttimaan nipottamisen sijasta eikä Milli kehtaa kertoa Kiialle ahdistuksestaan. Pyryn painostuksesta Milli suostuu seksiin Pyryn kanssa, mutta Pyry ei suostu käyttämään kondomia. Myöhemmin Milli kertoo Kiialle tapahtuneesta ja pahasta olostaan. Kiia kauhistuu ja tuomitsee Millin käytöksen. Milli tajuaa, että on mahdollista, että hän on raskaana, tai että hän on saanut sukupuolitaudin. Tuleva Pariisin matka tuntuu epätodennäköiseltä vanhempien luottamuksen menettämisen myötä. Pyrykään

ei osoittaudu unelmien poikaystäväksi, vaan on jo unohtanut Millin kokonaan ja suhtautuu tähän kylmästi ja välinpitämättömästi.

6.3.2 TYÖRYHMÄ SEISOO KÄSIKIRJOITUKSEN TAKANA

Käsitteily oli työryhmän mielestä selkeä, tiivis, mietitty, hiottu ja todellisuutta vastaava. Kahden viikon työaika käsikirjoituksen kirjoittamiselle riitti Myyrälle, joka hallitsi forumin muodon ja oli hautonut teemaa jo pitkään aikaisemmin. Huumorin käyttö kevensi aiheen käsittelyä. Toisaalta työryhmä tiedosti nuorisokulttuuristen viittausten mahdollisesti ärsyttävän nuoria, varsinkin kun aikuiset näyttelivät heidän ikäisiä. "Ei me tommosia olla", oli tyypillinen vastareaktio nuorelta, joka olisi voinut kävellä hetki sitten ulos käsikirjoituksesta. Tietoisuus kliseiden ja stereotyyppien vaarasta on hyvä pitää mielessä, varsinkin kun forumteatterikäsikirjoituksen tulee perustua tunnistettavuuteen. Käsikirjoittajalta tämä vaatii tarkkuutta ja herkkyyttä. Nuorten käytöksen liiallinen parodiointi vieraannuttaa nuoret. On oltava tarkka että milloin nauretaan kohderyhmän kanssa, ja milloin kohderyhmälle. Esiintyjät pohtivat, olisiko käsikirjoituksen asetelma voinut olla toinen, toisin sanoen, olisiko seksiin painostava osapuoli voinut olla pojan sijasta tyttö? Heruuks?-käsikirjoituksen suhteen tämä ratkaisu oli tehty yleisyyden perusteella.

Teksti oli nuorista ammennuttua, mutta toimi kokemusten perusteella myös aikuisyleisölle. Päähenkilön kannalta teksti sisälsi monta valinnanpaikkaa, joka mahdollisti forum-teatterille ominaisen aiheen käsittelyn ja korvaustilanteet. Toisaalta jälkikäteen pohdittiin myös, mentiinkö käsikirjoituksessa liikaa mutkia suoriksi. Forumin lainalaisuudet kumminkin vaativat selkeitä ja toistettavia valintatilanteita, joita on mahdollista toistaa helposti uudelleen ja varioida korvaustilanteissa. Epäolennaisille yksityiskohdille ei forumtekstissä ole sijaa, kaiken

tulee piirittää aihetta ja viedä sitä eteenpäin. Kaiken kaikkiaan työryhmä koki yhteistä omistajuutta käsikirjoituksen suhteen ja seiso sen takana. ”Jokaisella oli Heruuks?-osakkeita”, työryhmäläinen kommentoi.

6.4 INTENSIIVINEN HARJOITUSKAUSI

Kahden viikon harjoituskausi oli tiivis ja ammattimainen. Ryhmä koki hyväksi sen, että harjoituskautta ei oltu hajautettu. Kokemattomammat esiintyjät voisivat tosin tarvita pidempää aikaa harjoitteluun, ryhmäläiset pohtivat mahdollisia tulevia projekteja silmälläpitäen. Intensiivisen ja lyhyen harjoitusprosessin riski piilee myös siinä, että esimerkiksi työryhmän jäsenen sairastumiselle ei ole aikaa. Koko prosessi voi kaatua yllättävään käänteeseen.

Harjoitusprosessin kulku lähti ensisijaisesti itsestä. Teemaa tutkittiin ensin omakohtaisesti, ja siitä laajennettiin kohti suurempaa kokonaisuutta. Ilmapiiri koettiin yhteisölliseksi, työskentely suunnitelmalliseksi, tehokkaaksi ja intensiiviseksi. Myöhemmin työryhmään liittynyt Kallio, koki ryhmän ottaneen hyvin vastaan uuden tulokkaan kesken harjoituskauden. Turvallinen ryhmä on joustava ja mukautuva.

Perustyöstä irrottautuminen harjoitusajaksi koettiin haasteelliseksi, varsinkin kun produktion ajankohtana oli kiireinen syksy. Voisiko aikaa rauhoittaa vielä enemmän jatkossa vastaavalle työskentelylle, jotta nuorisohjaajat voisivat fokusoida energiansa kokonaan hankkeelle sen keston ajaksi? Nuorisotalolta irrottautuminen voi olla iso haaste.

6.5 TURVALLINEN OHJAAJA TIETÄÄ MITÄ ON TEKEMÄSSÄ

Loppuarvioinnissa työryhmä pohti Myyrän työtä ohjaajana. Ohjaajantyö koettiin ammattimaiseksi, laadukkaaksi ja tehokkaaksi. Työryhmä saattoi luottaa ohjaajaansa, sillä tämä tuntui tietävän, mitä oli tekemässä. ”Ohjaajasta näkyi rautainen ammattitaito”, työryhmäläinen kuvasi luottamuksen pohjaa. Eräs ryhmäläinen kuvasi samaa sisäisellä tietoisuudella harjoitusprosessin aikana siitä, että produktio tulee onnistumaan loistavasti. Ohjaajan tuntosarvet olivat herkässä ja ammattitaito vankka. Ohjaus koettiin samaan aikaan jämäkäksi ja rennoksi. Työskentely oli yksilön roolia ja kokonaisuutta tukevaa. Turvallinen ilmapiiri loi mahdollisuuden keskittyä itse asiaan ja antoi tilaa esimerkiksi rooleihin ja tilanteisiin heittäytymiselle.

Laaja suunnittelutyö antoi tukevan pohjan, ja ohjaaja tiesi mitä oli tekemässä ja mitä esiintyjiltä haki. Ajan vähyyden vuoksi jouduttiin tosin välillä laittamaan mutkia suoriksi matkalla kohti päämäärää. Aikaa olisi voinut siis olla enemmänkin. Parhaimmillaan, jos aikaa olisi ollut enemmän, olisi koko teksti voitu tuottaa ryhmälähtöisesti esimerkiksi esiintyjien kanssa. Keskitetty valta kokonaisuudesta olisi siinäkin työskentelymuodossa silti ollut tarpeen.

Produktio oli Myyrälle vuosia prosessoitunut ja hautunut sydämenasia, ja se lähtökohtana toimi myös työryhmälle ”piilomotivaationa”. Heruuks?-projektia tehtiin rakkaudella ja siksi hyviä asioita ”vain tapahtui”.

6.6 ESITYSVAIHEEN HAASTEET JA ESITYSTEN KULKU

Esitykset rakennettiin nuorisotaloille ja näin saatiin linkki myös koulun ja nuorisotyön välille. Yleisö siirtyi pois koulun tiloista kouluaikana, oman luokan eli tutun ryhmän kanssa. Alun perin ajatuksena oli ollut tehdä *Heruuks?* avoimen nuorisotyön piiriin, mutta lopulta päädyttiin yhteistyöhön koulujen kanssa. *Heruuks?* sopi temaattisesti koulun terveystiedon opetukseen, jonka yhteyteen sitä tarjottiin kouluille. Myös opettajat tulivat esityksiin ryhmien mukana ja olivat katsoja-kokijoina esityksissä oppilaiden kanssa. Koulun toimintamallit ja opettajan mahdollinen autoritäärinen rooli tuo toisinaan haasteita soveltavan teatterin alueella, jonka tavoitteena on osallistaa myös opettajat osana ryhmää esimerkiksi alun orientaationgissa.

Opettajan osallistuminen ryhmän mukana draamatoimintaan on oma kysymyksensä. Parhaimmillaan opettaja osallistuu työskentelyyn yhtenä ryhmän jäsenenä, laittaen omat mielipiteensä ja asenteensa peliin. Opettajan heittäytyminen työskentelyyn voi olla kuitenkin vaikeaa. Harmillisen usein opettaja haluaa olla ulkopuolinen sivustaseuraaja, joka osallistuessaan toimintaan puuttuu lähinnä järjestyksenpitoon tai patistaa oppilaita osallistumaan. (...) Käytännön syistä opettaja jää usein pois, vaikka esimerkiksi päihdekasvatusta tehtäessä koen opettajan osallistumisen hyvänä asiana teeman jatkotyöstämisen kannalta. Opettajan tuomitseva tai autoritäärinen asenne voi kuitenkin vaikuttaa negatiivisesti oppilaiden avoimuuteen ja aiheen rehelliseen käsittelyyn. (Myyrä 2007, 15-16.)

Forummin yhtenä tavoitteena oli lisätä työvälineitä nuorisotyöntekijöille. Esitykset järjestettiin nuorisotalolla myös siksi, että myös nuorisotalojen työntekijät pääsisivät osallisiksi ja saisivat osallisuuden kautta lisää työvälineitä nuorten kanssa kohtaamiseen. Työryhmän alkuideana oli, että hanke olisi ollut viiden nuorisotyöyksikön laajuinen niin, että jokaiselta alueelta olisi

tullut yksi jäsen työryhmään ja esitykset olisivat sijoittuneet jokaisen yksikön yhdelle nuorisotalolle. Todellisuudessa esitykset sijoittuivat Lauttasaareen, Laajasaloon, Narriin ja Merirastilaan, jossa oli ainoa avoimen nuorisotalotoiminnan esitys. Esityksiä kävi katsomassa yhteensä 14 luokkaa ja 2 esitystä esitettiin aikuisille. Lokaviikkojen esitys oli avoin kaikille, niin aikuisille kuin nuorillekin. Esityksen kiertuemuoto asetti omat haasteensa lavastukselle ja valosuunnittelulle; kaiken oli oltava helposti liikuteltavaa.

Toteutunut esitysaikataulu, esityspaikat ja osallistuneet luokat:

VKO 37	VKO 38	VKO 39	VKO 40	VKO 41	VKO 43
Lauttasaaren yhteiskoulu Pe 11.9. Luokat: 8d ja 8e	Lauttasaaren yhteiskoulu Ma 14.9. Luokat: 8 b To 17.9. Luokat: 8a ja 8c	Laajasalon yläaste Ma 21.9. Luokat: 8b To 24.9. Luokat: 8a ja 8d	Laajasalon yläaste Ti 29.9. Luokat: 8c, 8e ja 8f	Merirastilan nuorisotalo avoin nuorisotalotoiminta To 8.10.	Kruunuhaan yläaste Narrin näytämöllä Ma 19.10. 3luokkaa Ti 20.10. 4 luokkaa

Ensimmäinen esitys esitettiin Lauttasaaressa. Lavastukset ja valot rakennettiin kaksi päivää ennen esitystä. Ennen ensimmäistä esitystä esitettiin koe-esitys esimiehille, koulujen yhteistyökumppaneille, ilmaisutyöryhmälle ym. Klaari ja Väestöliitto eivät päässeet paikalle. Työryhmä sai koe-esityksestä palautetta yleisöltä, ja se oli myös yksi koe-esityksen tavoite. Tärkein tavoite oli metodin kokemuksellinen esittely esimiestaholle ja yhteistyökumppaneille ja sen testaaminen käytännössä ennen varsinaisen kohderyhmän kohtaamista.

6.6.1 ORIENTAATIOVAIHE MADALTAAN OSALLISTUMISEN KYNNYSTÄ

Orientaation tarkoitus on ottaa ryhmä vastaan, luoda turvallinen tunnelma keskusteluun ja madaltaa kynnystä osallistua. Jokeri veti orientaatioalun ja yhdisti samaan piiriin niin oppilaat, opettajat kuin esiintyjätkin. Ryhmä toivotettiin tervetulleeksi ja kaikki saivat esittäytyä. Esiintyjät kertoivat ensin oman nimensä, ja sitten roolihenkilönsä nimen pian alkavassa esinäytelmässä. Tämä on osa yleisön kanssa tehtävää draamasopimusta, jonka tarkoituksena on tehdä pelisäännöt ryhmälle selviksi heti kohtaamisen alussa. Näyttelijöiden esittelemisellä pyrittiin myös madaltamaan kynnystä esiintyjien ja yleisön välillä. Esittelyn jälkeen esiintyjät lähtivät esitystilaan keskittymään ja valmistautumaan esitykseen. Esityksen jälkeen koettiin tärkeäksi jokerin ohjaama roolien riisuminen, jossa esiintyjät palasivat roolihenkilöiden esittäjistä takaisin omaksi itsekseen. Tämä oli erityisen tärkeää, jos yleisössä oli näyttämöllä olleen nuorisiohjaajalle tuttuja nuoria.

Jokereina toimivat menetelmän taitavat teatteri-ilmaisun ohjaajat; valtaosissa esityksiä Reetta Myyrä ja kolmessa esityksessä Tanja Männistö. Jokeri esitti teemaan liittyviä väittämiä. Väittämät käsittelivät aihetta ja esityksen maailmaa:

- 1) Tykkään rap-musiikista.
- 2) Ihastun helposti.
- 3) Oppilaille tulisi jakaa yläasteella kondomeja.
- 4) Seksi on aikuisten juttu.
- 5) Teen joskus asioita vastoin tahtoni.
- 6) Omien vanhempieni kanssa on helppo puhua seksuaalisuudesta.
- 7) Osaan suostutella ihmiset tekemään tahtoni mukaan.
- 8) Tykkään ronskeista vitseistä.
- 9) Tunnen omat rajani.
- 10) Osaan sanoa ei.
- 11) Uskon rakkauteen ensi silmäyksellä.

Jos ringissä seisoja oli samaa mieltä väittämän kanssa, ohjeistettiin häntä ottamaan askel eteenpäin. Jos taas oli eri mieltä väittämän kanssa, sai jäädä paikoilleen. Osallistumisen kynnyks pyrittiin madaltamaan mahdollisimman alas; piirissä seisominen ja askeleen ottaminen riitti. Jokeri kysyi jatkokysymyksiä ja jakoi puheenvuoroja. Boal korostaa katsoja-kokijoiden lämmittelyn tärkeyttä ryhmäyttämisen näkökulmasta ja kommunikaation avaajana (Boal 1992, 264-265).

6.6.2 LÄSNÄOLEVALLA JOKERILLA ON TAITO KUULLA JA KUUNNELLA

Työryhmä pohti jälkikäteen jokerin merkitystä forum-teatteriesityksissä. Esitysten jokerointi koettiin vastaanottavaiseksi ja ammattimaiseksi. Se oli suuri osa forum-teatteriesitystä ja sen kautta forumin kasvatuksellisuus toteutui. Jokeri myös piti nuorten kiinnostusta yllä. Jokerointi on forum-teatterin pedagoginen ydin. Myyrän jokeroinnissa näkyi aikaisempien jokerointikokemusten kautta saatu varmuus. Hän oli jokerina rauhallinen, kuunteleva ja kuuleva. Forumin menetelmän hallitseminen mahdollisti jokerin läsnäolon,

tilannesidonnaisuuden ja keskittyneisyyden. Menetelminä jokeri käytti alun orientaation lisäksi pääasiassa kuumaa tuolia, korvaustilanteita, äänestyksiä ja ajatusääniä. Myyrä taisi ansiokkaasti piilomotivoinnin; hyviä asioita ”vain tapahtui” läsnäolevan jokerin mahdollistamana.

Jokerina olo on myös pelottavaa; on pelottavaa olla läsnä, kuulla ja pitää samalla tilannetta fokuksessa eli aiheessa kiinni. Mitä tahansa voi ja saa tapahtua hyvin jokeroidussa forumesityksessä. Tämä edellyttää jokerilta suurta rohkeutta ja herkkyyttä. Haastavien ryhmien kanssa, jotka käyttävät provokatiivisesti forumteatterin muodon vapautta keskusteluun, on jokeri haasteen edessä. Miten jokeri saa pidettyä keskustelun fokuksessa, tilanteen turvallisena ja vielä saada ”läpänheittäjät” puolelleen? Myyrä itse koki haasteelliseksi sen, ettei jokerin roolissa itse provosoitunut ”Emilia ottais Pyryltä suihin”-kommentteja heittelevien katsojien kanssa. Näitäkin kommentteja tuli tavalla tai toisella käsitellä, sillä valikoiva tuomitseminen olisi forum-pedagogiikan vastaista. Kuuleminen ei voi olla valikoivaa, tai se muuttuu kohtaamattomuudeksi. Haastavien ryhmien kanssa Myyrä olisi toivonut pystyvänsä murtamaan nuorten oman käytöksen ja tarjoamaan oivalluksen mahdollisuuden. Onko se mahdollon haaste jokerille jo lähtökohtaisesti turvattomassa ryhmässä?

Jokerin tehtävänä on pyrkiä turvaamaan katsoja-kokijoille ja esiintyjille turvallinen ja rauhallinen tilanne, jossa ihmiset uskaltavat sanoa asioita ja tulla näkyviksi. Jokeri toimii kaikupohjana ja uusien tilanteiden käynnistäjänä. Tavallaan jokerin tehtävä onkin nimenomaan haastaa ja provosoida yleisöä ajattelemaan itse. Jokeroinnin haasteeksi kokeneelle jokerille muodostuu urautuminen ja turvallisuusalueella viihtyminen. Jokerin täytyy koko ajan haastaa itseään kuulemaan yleisöä! Kuulemisen tulee kohdistua myös ei-sanalliseen viestintään. Haastavaa jokerille on esimerkiksi jäätyneen ja turvattoman ryhmän innostaminen mukaan keskusteluun. Pulppuilevan ryhmän kanssa haasteet löytyvät päinvastaiselta suunnalta; miten hallita ryhmää ilman että kahlitsee?

Entä miten hyvää jokerointia voisi opettaa? Miten jokeriksi haluava voi opetella kokonaisuuden hallintaa ja läsnäoloa? Työryhmäläiset uskovat, että jokerointiin täytyy olla luontaisia edellytyksiä. Jokerin täytyy kestää samaan aikaan suuri vastuu ja tilanteessa olemisen haavoittuvuus. Jokerilta edellytetään hyvää ryhmänlukutaitoa, näkemystä siitä mitä kannattaa nostaa esille ja mitä ei, sekä rohkeutta kokeilla. Myyrän jokeroinnin takana oli ryhmän silmissä aito kiinnostus aiheeseen ja yleisöön. Tyyneyden takana piilevä intohimo ajaa jokeria eteenpäin. Jokeroinnin on oltava sydämenasia.

6.6.3 ESINÄYTELMÄ INTERAKTIIVISEN OSUUDEN POHJANA

Orientaatiovaiheen jälkeen osallistujat siirtyivät esitystilaan ja näyttelijät esittivät esinäytelmän. Näyttämökuva oli yksinkertainen; lavalla oli tietokonepöytä, sohva ja tuoli. Valotilanteet ja -vaihdot olivat myös yksinkertaisia. Näyttelijät loivat tilanteen ja paikan näyttelijäntyöllisesti. Toiminnan ja repliikkien kautta kävi ilmi missä kulloinkin oltiin, oltiinko koulussa, kotona, bileissä, vessassa yms. Forum-teatteri perustuu tarinaan, ei lavastuksen kautta syntyvään teatterin illuusion. Toiminnan pitää olla uskottavaa, mutta näyttämön illuusio ei saa kasvaa liian suureksi, jotta myöhemmät korvaustilanteet ovat mahdollisia. Yleisön ja näyttämön on oltava samalla tasolla myös fyysisesti, jotta siirtymä katsomosta näyttämölle on mahdollisimman helppo ja myöhemmät interventiot mahdollisia.

6.6.4 INTERAKTIIVINEN OSUUS OSALLISTAA YLEISÖN

Esinäytelmän jälkeen alkoi osallistava osuus, jonka vetäjänä toimi jokeri. Jokeri käynnisti vuorovaikutustilanteen kysymällä katsojilta mistä tarina heidän mielestään kertoi. Kenen tarina oli kyseessä eli kuka oli tarinan päähenkilö? Oliko tarina uskottava? Mitä Emilia (päähenkilö) halusi? Saiko hän haluamansa? Mikä häntä esti? Oliko näytelmässä hetkiä, jolloin Emilia olisi voinut toimia toisin?

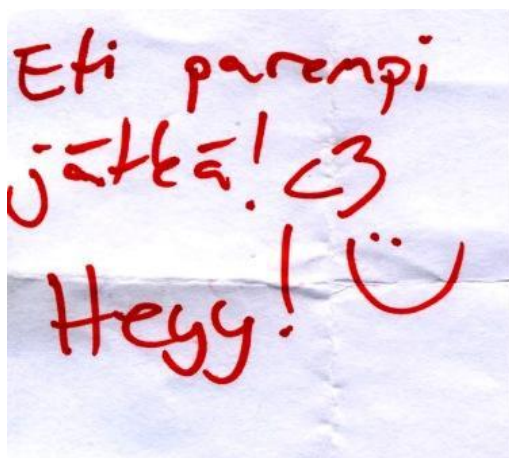
Ryhmiin mukaan *Heruuks?* kertoi mm. haluista ja Emiliasta, joka ei osannut sanoa "ei". Se kertoi myös Emiliasta, joka toimi vastoin tahtoaan ja antoi ylittää rajansa. Se kertoi tytöstä, joka olisi halunnut seurustella, ja pojasta, joka halusi vain sänkyyn. *Heruuks?* kertoi myös nuorten juomisesta, ekasta kerrasta, hyväksikäytöstä, seksuaalisuudesta, painostamisesta ja halusta aikuistua liian nopeasti.

Tutkimuskohteeksi etsittiin jokerin johdattamana hetkiä, jolloin päähenkilö olisi voinut toimia toisin. Katsoja-kokijat pääsivät näyttämölle korvaustilanteisiin, eli kokeilemaan päähenkilön roolissa valinnan paikkoja uudelleen, ehdottamallaan muutoksilla päähenkilön toimintaan. Jos muutosta ehdottanut katsoja ei halunnut tulla korvaamaan päähenkilöä näyttämölle itse, oli mahdollista myös se, että näyttelijä kokeili toista toimintatapaa tilanteessa katsojan ohjeen mukaisesti. Yleisö sai kommentoida muuttunutta käytöstä ja pohtia voisiko Emilia oikeasti käyttäytyä toisin ja mitä siitä voisi seurata.

Tärkeäksi valintatilanteeksi tarinasta ryhmille nousi esimerkiksi Emilian kohtaaminen äitinsä kanssa ennen bileitä. Esinäytelmässä äiti oli kiireinen, eikä keskustellut tyttärensä kanssa. Korvaustilanteissa äitiä heräteltiin keskusteluun ja kohtaamiseen esimerkiksi suoran puheen tai raivon avulla.

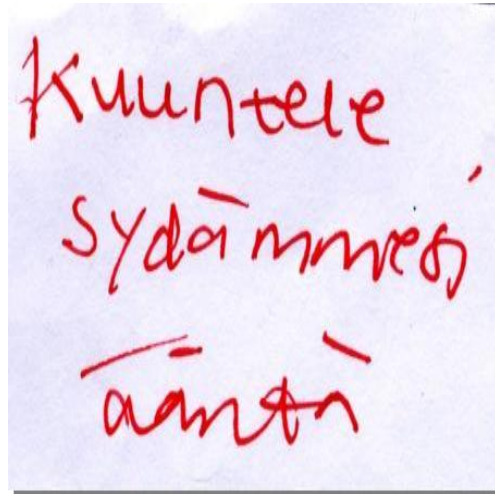

Suurin osa ryhmistä pohti tärkeänä valintatilanteena Emilian ja Pyryn kohtaamista. Esinäytelmässä Pyyr lähentelee ja painostaa Emiliaa seksiin kotibileissä, ja lopulta Emilia suostuu painostukseen ja lähtee Pyryn mukaan makuuhuoneeseen. Korvaustilanteessa Emilia sanoi Pyrylle "Ei!" ja lähti kävelemään tilanteesta. Tämä korvaustilanne toistui useissa ryhmissä. Eräässä ryhmässä nuoret halusivat, että Emilia lyö Pyryä ja ottaa tältä sen jälkeen suihin. Perusteluna tälle nuoret sanoivat että "on parempi antaa kuin tulla raiskatuksi". Näyttelijät toteuttivat kohtausten (osittain kulisissa). Jokeri peilasi korvaustilanteen takaisin ryhmälle herättelemällä ryhmää pohtimaan kysymystä: "Suostuisitko sinä kaikkeen?". Sen jälkeen ryhmä halusi toisen korvaustilanteen, jossa Emilia sanoi Pyrylle "Ei!" ja käveli pois paikalta.

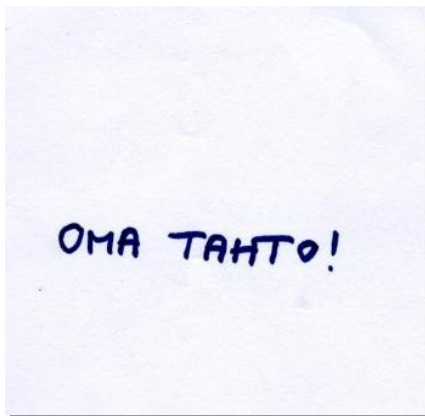

Eräs ryhmä kokeili korvaustilannetta, jossa Emilia torjuu Pyryn, erilaisilla variaatioilla. Eräessä versiossa Emilia läpsäisee Pyryä, toisessa Emilia sanallistaa tahtonsa. Myös toinen ryhmä tutki eri tapoja torjua Pyryn painostus; miten sanoa "Ei" tarpeeksi painokkaasti. Pitääkö tarvittaessa lyödä, pohtivat nuoret. Väkivallan käyttöä korvaustilanteessa halusivat kokeilla myös toiset ryhmät. Emilian haluttiin mm. potkaisevan Pyryä haaroihin ja juoksevan pois paikalta. Korvaustilanteen jälkeen pohdittiin teon mahdollisia seuraamuksia ja mietittiin muita vaihtoehtoja. Toisessa korvaustilanteessa Emilia kertoi Pyrylle mitä hän haluaa ja mitä hän ei halua.

Eräs ryhmä pohti, mitä Pyrylle "Ei":n sanomisesta Emilialle seuraisi. Nuoret uskoivat, että seurauksena olisi torjunta; Emilia olisi sen jälkeen Pyrylle ilmaa. Toisaalta myös esinäytelmä loppui tilanteeseen, jossa "Pyry oli saanut pesää, eikä ollut enää tuntevinaan Emiliaa".

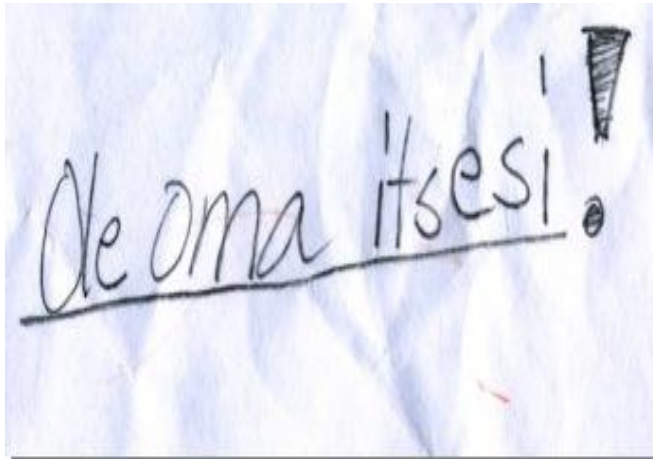

Esinäytelmässä Emilia soitti bileistä kotiin vanhemmilleen, mutta ei kertonut heille ahdistavasta tilanteestaan. Nuoret pohtivat, olisiko Emilian pitänyt lainkaan mennä bileisiin. Yhdeksi valinnan paikaksi koettiin myös hetki, kun Emilia ja Kiia käyvät bileissä vessassa ja Emilia ei kertonut Kialle ahdistuksestaan. Nuoret pohtivat Emilian ja Kian välistä suhdetta; Kian olisi pitänyt tukea Emiliaa enemmän. Toisaalta myös Emilian olisi pitänyt puhua Kialle suoraan ja pyytää tätä lähtemään kanssaan pois bileistä.

6.6.5 INTERAKTION OSALLISTAVIA METODEITEITA

Korvaustilanteiden lisäksi jokeri käytti myös muita menetelmiä interaktiivisessa osuudessa. Yksi metodi on nimeltään "kuuma tuoli". Siinä valittu näytelmän henkilö istutetaan yleisön eteen tuoliin, ja katsojat saavat esittää hänelle kysymyksiä. Emilia kutsuttiin kuumaan tuoliin eri esityksissä ja häneltä kysyttiin esimerkiksi: "Miltä tuntui kun Pyry ahdisteli?", "Miksi et käyttänyt kondomia", "Oletko vielä ihastunut Pyryyn?" "Pyry vai Sampo?" Näyttelijä vastaa kysymyksiin roolissa. Myös Pyry kutsuttiin kuumaan tuoliin koe-esityksessä.

Jokeri voi käyttää äänestystä esimerkiksi sen kartoittamiseen, mistä tilanteesta ryhmä haluaa nähdä korvaustilanteen. Äänestystä voi myös käyttää keskustelun pohjana. Jokeri kysyi mm: "Pitäisikö Emilian ja Pyryn yrittää vielä?", "Ansaitseeko Emilia paremman poikaystävän?" ja "Voisiko Pyry muuttua?" Niin korvaustilanteet, kuuma tuoli, kuin äänestyksetkin tähtäävät

yleisön aktivointiin ja katsoja-kokijan astumiseen protagonistin paikalle. Yleisö voi myös samaistua muihin henkilöihin. Aikuisilla esinäytelmä voi aktivoida muistoja omasta nuoruudesta tai saada pohtimaan omaa vanhemmuuttaan. Ajatusäänillä tarkoitetaan harjoitetta, joissa yleisö käy sanomassa roolihenkilön ajatuksia ääneen. Tämä mahdollistaa henkilöön samaistumista ja sitä kautta tapahtuvaa tilanteen tutkimista.

6.6.6 OSALLISTUVAN RYHMÄN RYHMÄPROSESSI VAIKUTTAA

Haastavat tilanteet syntyivät turvattomien ryhmien kanssa, jossa osa nuorista veti koko homman huumorilla ”läskiksi”. Huumori voi myös toimia keinona etäännyttää ja käsitellä vaikeita asioita. Soveltavan teatterin toimimiseen vaikuttaa suuresti kulloisenkin ryhmän oma ryhmäprosessi.

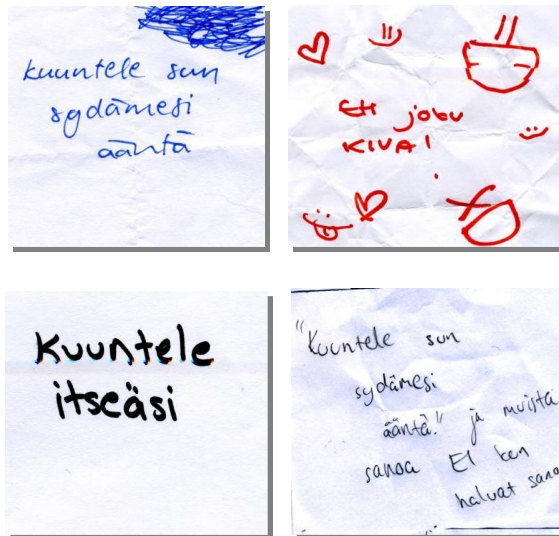
Kohderyhmän ryhmäprosessi vaikuttaa työskentelyn sujumiseen. Titi Lillqvist kuvaa draamatyöskentelylle otollista ryhmää sellaiseksi, jossa ei ole inkvisiittoreita, hiljentäjiä tai muita manipuloijia. Parhaimmillaan osallistuva ryhmä on hänen mielestään ryhmäytynyt ja vapaaehtoisesti mukana, sitä on lämmitelty sekä ryhmä on saanut tietoa käsiteltävästä aistista. Titi Lillqvistin mukaan olisi ihanteellista, jos osanottajat olisivat osallistuneet aiheen valmisteluun. Hänen mukaansa tilanne on otollinen draamatyöskentelylle, kun ryhmässä ei ole menossa kriisiä tai paineita. (Myyrä 2007, 14.)

Teatteri toimii todellisuuden peilinä ja käsiteltävät teemat voivat liipata ryhmää hyvinkin läheltä. Jokeri näkee ryhmäprosessin pyörteitä omasta tehtävästään käsin, ja voi myös reagoida näkemäänsä. ”Vaikka teidänkin luokassa painostetaan olemaan tietynlaisia, niin toivon että uskallatte sanoa mitä ajattelette, kuuntelette toisia ja annatte tilaa”, jokeri kannusti erästä ryhmää tasa-arvoiseen kohtaamiseen.

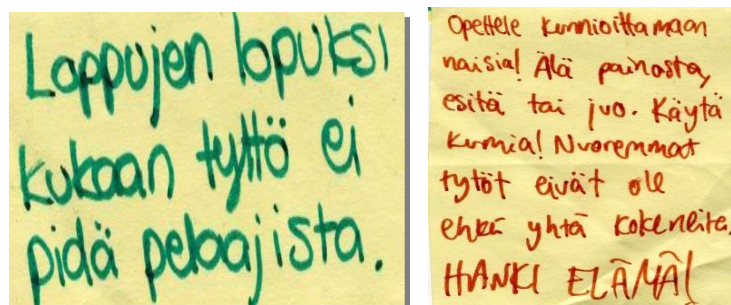
Parhaimmillaan osallistuvassa ryhmässä on siis turvallinen tunnelma, ja aihetta on käsitelty jo ennen forum-esitykseen tuloa koulussa. Aihe on tällöin alustettu ja osallistujat tietävät mihin ovat tulossa. Todellisuudessa ihanteellinen tilanne voi olla hyvinkin kaukana. Tilanne voi olla osallistujille hyvinkin stressaava lähtökohdiltaan. Oppilaat eivät välttämättä tiedä lainkaan, mihin ovat tulossa ja mitä aihetta käsittelemään. Tässä kohtaa korostuu vetäjän asema parhaimman mahdollisen olosuhteen mahdollistajana; hän pyrkii tarjoamaan ryhmälle rauhallisen ja selkeän tilanteen, tutustumisen, lämmittelyn ja orientoitumisen aiheeseen. Näin työskentely voi tapahtua edes jollain lailla tasa-arvoisista lähtökodista, kun kaikki on yhteisesti johdateltu aiheen äärelle. (Myyrä 2007, 14-15.)

6.7 ELÄMÄNOHJEET

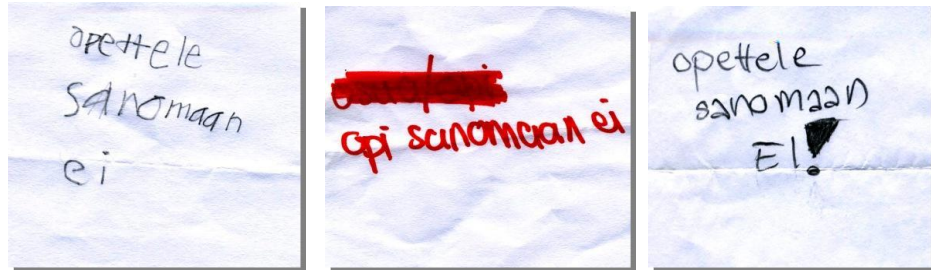
Katsojat saivat esityskokonaisuuden loppuun kirjoittaa päähenkilölle elämänohjeen. Elämänohje kirjoitettiin lapulle, ja se käytiin sanomassa näyttämölle kutsutulle Emilialle henkilökohtaisesti ääneen.

Elämänohjeissa nuoret neuvoivat Emiliaa tilanteessa ja suhtautumisessa omaan itseensä. Yhdessä esityksessä myös Pyrylle kirjoitettiin elämänohjeita.

Tehtävänanto kiteytti käsiteltyjä teemoja ja sisältöjä. Myös osallistuneen ryhmän turvallisuus ja jakauma näkyi ryhmien elämänohjeissa. Vierustoverin lappu vaikutti usein omaan elämänohjeeseen, ja toi ilmi sitä haavoittuvaisuutta ja herkkyyttä toisten mielipiteille, jota itse näytelmäkin käsitteli.

Elämänohjeet olivat turvataitojen harjoittelua. Sen mitä on joskus neuvonut fiktiiviselle toiselle, on helpompi kukaties neuvoa myöhemmin myös itselleen, vastaavassa tilanteessa.

Elämänohjeet kokonaisuudessaan löytyvät liitteenä (Liite2).

6.8 TYÖRYHMÄN KOKEMUKSIA JA POHDINTOJA ESITYKSISTÄ

Yleisö oli työryhmän kokemuksen mukaan intensiivisesti kiinnostunut esinäytelmästä. Nuoret reagoivat ja olivat mukana; suuri lisäarvo oli, kun nuori uskalsi mennä näyttämölle korvaustilanteeseen toimimaan. Esinäytelmä herätti nuorissa keskustelua. Se oli mukaansatempaava ja sen pituus oli sopiva, 25 minuuttia. Hienoja hetkiä työryhmän mielestä olivat ne, kun jotkut nuoret innostuivat ja uskalsivat heittäytyä. Yleisön mukanaolon intensiivisyys jopa yllätti tekijät. Kaikki ryhmät reagoivat esitykseen, välinpitämättömyyden, jäätynyttä yleisöä ei ollut yhtäkään. Tämä kertoi työryhmän mielestä aiheen tärkeydestä ja sen käsittelytavan toimivuudesta. Toisaalta, jos aihetta oltaisiin käsitelty ja pohjustettu kouluissa etukäteen, olisi vielä parempi kontakti ryhmiin ollut mahdollinen. Esimerkiksi työryhmä olisi voinut tavata oppilaat jo ennen esitystä, terveystiedon opetuksen puitteissa.

Eri menetelmien käyttö jokeroinnissa piti tilanteen tuoreena myös esiintyjille. Samojen kohtausten ja tilanteiden toisto hieman puudutti näyttelijöitä. Välillä nuorten haluamat korvaustilanteet menivät ohi fokuksen. Jos oppilaita olisi pohjustettu koululla ennen esityksen alkua, olisi kynnys osallistua korvaustilanteisiin voinut olla matalampi. Omien nuorisohjaajien näkeminen näyttämöllä hämmensi osaa nuorista. Nuorisohjaajat pohtivat sitä, miten turvatonta ryhmää saisi käsittelemään aihetta, vai tuleeko herkän aiheen käsittelystä väistämättä vitsailua ja sitä kautta kenties aikuisten rajojen testaamista.

Muun työn organisoinnin kannalta, jatkossa vastaavia projekteja ajatellen, nuorisohjaaja pohti että esitysten jakaminen esimerkiksi niin, että olisi yksi esitys viikossa, kiinteästi samana päivänä pidemmän ajanjakson ajan, voisi olla hyvä ratkaisu. Satunnaisesti sijoittuvat esitykset ovat vaikeammat järjestää oman työn näkökulmasta. Teatteri-ilmaisun ohjaaja koki esityksen vahvistaneen omaa ammatti-identiteettiä positiivisella tavalla.

Työryhmä olisi toivonut enemmän esityksiä avoimiin iltoihin nuorisotaloille. Avoimen puolen toteutuneessa esityksessä haasteena oli sen vapaaehtoisuus osallistujille. Pojat karkasivat paikalta, kun osallistuminen ei ollut pakollista. Toisaalta se mahdollisti esitykseen jääneille tytöille turvallisen tilan käsitellä seksuaalisuutta, kun kaikki läsnäolijat halusivat osallistua omaehtoisesti. Avoimiin iltoihin suunnatut esitykset koettiin olevan hieman eri vaatimuksilla ladattu paketti kuin koulun terveystiedon opetuksen osaksi suunnattu kokonaisuus. Yleisöksi valikoituisivat nimenomaan nuoret, jotka eivät säikähtäisi aihetta. Nuorisohjaajat arvelivat näiden nuorten olevan pääasiassa tyttöjä. Lisäksi työryhmä pohti nuorisotalojen ohjaajien sitouttamisen tarvetta mahdollisten forum-esitysten kannalta.

Uusi menetelmä voi olla pelottava, mutta toisaalta sillä ei ole vanhoja painolasteja. Ryhmäläiset olisivat toivoneet, että useampi työtoveri olisi nähnyt esityksen, jotta ymmärrys

hankkeen tärkeydestä olisi mahdollistunut. Koko työyhteisön pitää seistä jutun takana, koska he joutuvat selviytymään yhden ihmisen poissaolosta. Uutta ja kokemuksellista metodologiaa on vaikea selittää. Sen hahmottaa paremmin osallistumalla.

6.9 JÄLKIPURKU SYVENTÄÄ TEEMAN KÄSITTELYÄ

Jotta Heruuksesta ei olisi jäänyt irralliseksi palaseksi nuorten kokemusmaailmaan, sen haluttiin liittyvän suurempaan kokonaisuuteen. Tätä tarkoitusta palveli hankkeen yhdistäminen koulujen terveystiedon opetukseen. Luokkien mukana tulleille opettajille jaettiin esitykseen liittyviä jälkipurkuehdotuksia aiheen jatkotyöstämistä varten:

- 1) *Ainekirjoitus, joka käsittelee omia rajoja. Otsikkovaihtoehtoja voivat olla esimerkiksi Rajalla, Rajansa kaikella. Tähän vedän oman rajani*
- 2) *Keskustelua nuorten seksuaalioikeuksista. Millaisia asioita oppilaiden mielestä näihin oikeuksiin tulisi kuulua? Etsikää nuorten seksuaalioikeudet internetistä osoitteesta:
<http://www.ihmisoikeudet.net/seksuaalioikeudet>
tai
http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/seksuaaliterveysklinikkan_nettipa/nuoret/tiedatko_oikeutesi/
Keskustelkaa oikeuksista ja miettikää kuka oikeuksien toteutumista valvoo? Miten itse kukin voi toimia seksuaalioikeuksia kunnioittaen?*
- 3) *Tutustukaa nuorten seksuaalioikeuksiin ja tehkää niiden pohjalta sarjakuvia.*
- 4) *Pohtikaa Heruuksesta-forumteatteriesityksen tarinaa ja Emilialle tapahtuvia asioita. Miten nämä tapahtumat olisi voitu välttää? Kuka/ketkä olisivat voineet toimia toisin?*

6.9.1 KOULUYHTEISTYÖN HAASTEET

Työryhmä koki arvokkaaksi verkostoitumisen lähialueen koulujen kanssa. Aikaisemmat alueelliset kontaktit ja vahva yhteistyötausta koulujen kanssa helpottivat yhdessä toimimista. Toimivan kouluyhteistyön edellytykseksi koettiin luottamus koulun taholta. Minkälaista työtä olisi tehtävä kouluyhteistyössä luottamuksenrakentamisen eteen? Miten vastaavanlaiseen hankkeeseen osallistumisen voisi tehdä koululle mahdollisimman helpoksi? Oikea ajoitus koulun oman aikataulun mukaan koettiin tärkeäksi. Esimerkiksi alkusyksystä opettajia oli

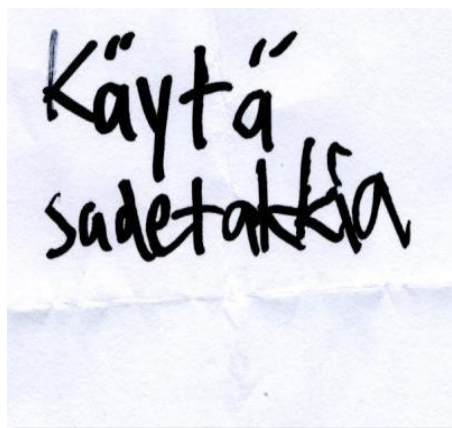
vaikeaa tavoittaa. Kontakti kouluun tulisi olla henkilökohtainen ja kasvokkain tapahtuva. Puhelimella yhteydenotto tuntui nuoriso-ohjaajien mielestä jäävän epäselväksi; sopijat ja toteuttajat koulun puolelta saattoivat olla kommunikaatiokatveessa. Koulun ja hankkeen yhteyshenkilönä pitäisi olla yksi selkeä vastuuhenkilö koulun taholta, joka olisi osana alkuinfoa ja vastaisi jälkipurun ja palautteenannon toteutuksesta. Työryhmä pohti, voisiko opetusvirasto olla mukana jo suunnitteluvaiheessa?

Selkeä kohderyhmä ja aiheyhteys helpotti kouluyhteistyötä. Aiheen käsittely koettiin tarpeelliseksi myös 9-luokkalaisille. Esityksissä koettiin selkeät luokkaryhmät hyväksi ratkaisuksi. Suuri osa ryhmistä tuntui olevan turvallisia, ja soveltavan teatterin toiminnalle turvallinen ryhmä on otollinen. Ideaalitulanteessa läsnä oli nimenomaan terveystiedon opettaja, jolloin myös aiheen käsittelyn jatkuvuus koulussa oli taattu aineenopettajan johdolla. Usein kumminkin luokan mukana oli satunnaisen aineen opettaja, esimerkiksi historian opettaja, jonka oman aineen opetukseen seksuaalikasvatus ei kuulu. Työryhmä kaipasi tietoa siitä, olivatko opettajat käyttäneet annettuja jatkotyöstöehdotuksia. Palautteen keruu herätti myös pohdintaa. Nuoriso-ohjaajat kokivat ideaalitulanteeksi sen, että työryhmä vetäisi itse myös purun ja palautteen keruun esityksen jälkeen kouluilla, mutta työmäärän takia se ei ole realistinen vaihtoehto. Ideaalitulanteessa opettajat, joilla on pitkäkestoinen kontakti oppilaisiin, ovat aktiivisesti mukana projektissa ja ovat sitoutuneita aiheen työstämiseen esityksen jälkeen.

7. PALAUTTEET

Esityksistä kerättiin kirjallista palautteita katsojilta; nuorilta, opettajilta ja nuorisotyöntekijöiltä. Palautekysymykset löytyvät liitteenä (Liite 3).

7.1 NUORTEN PALAUTTEET

Nuorilta kerättiin palautteita kaavakkeiden avulla. Otanta oli yksi luokka/koulu, yhteensä 65 oppilasta. Palautteita saatiin Lauttasaaresta, Kruunuhaasta, Laajasalosta ja Merirastilan avoimesta esityksestä. Suurin osa palautekaavakkeisiin vastanneista nuorista koki teatterin hyväksi tavaksi puhua seksuaalisuudesta. Hyväksi koettiin esimerkiksi se, että esitys oli rento, eikä sen järjestäjätahona ollut koulu tai vanhemmat. Teatteri muotona sai kiitosta eräältä vastanneelta, sillä "lapset tykkäävät katsoa näytelmiä, esimerkiksi Salkkareita". Toisaalta teatterin keinoja keuhuttiin myös "läpällä". Usean perustelu oli napakka "EMT" eli ei mitään tietoa. Tämä kuvaa samanikäisten nuorten erilaisia valmiuksia käsitellä aiheita ja hahmottaa maailmaa; siinä missä 14-vuotiaina toiset määrittelevät itsensä vielä lapsiksi, toiset ovat jo selvästi teini-iän pyörteissä.

Esitys oli nuorten mielestä hauska ja havainnollistava; sen kautta sai faktatietoa aiheesta. Tärkeä sisältö näyttäytyi esimerkiksi eräälle nuorelle seksuaalivalistuksessa: "Siinä näytettiin että teini-ikäiset voivat saada lapsia". Eräs vastannut koki orientaatioalun kysymykset yksityisasioiksi, mikä saattoi kielä turvattomasta ryhmästä. Turvallisesta ryhmästä puhui myös eräs tyttö, joka koki pelkistään tytöistä koostuneen yleisön esityksen hyväksi puoleksi. Huumoria, nuoria roolihenkilöitä ja teatteria muotona kiitettiin. Emilian tilanne koettiin

realistiseksi ja sellaiseksi, joka voisi tulla myös itselle vastaan. Nuoret puhuivat myös esityksen osallistavuudesta ja kokivat mielekkäänä sen, että saivat itse korjata juonen kulkua.

Aiheesta tuntui olevan siis puhuttavaa, ja puhuminen koettiin tärkeäksi. Teatterin etäännytyks tuntui myös toimivan; ”Se oli hyvä, että se oli näytelmässä koska joillekin voi olla vaikea puhua siitä itse ääneen ja nyt näin kaikki saavat tietää aiheesta.” Moni koki keskustelun avoimeksi ja rennoksi. Osa nuorista ei ollut kokenut teatteria hyväksi tavaksi käsitellä seksuaalisuutta. Perusteluina oli esimerkiksi asian arkuus, epäaitous tai ”puhuttavan vähyys”. Turvattomuus näkyi myös näissä perusteluissa: ”Homma meni läskiksi” ja ”Koko luokka oli paikalla.”

Valtaosa nuorista ei kokenut esityksen vaikuttaneen omaan ajatteluunsa. Perustelut jäivät vähäisiksi: ”Ei vaan vaikuttanut” ja ”Meni multa jotkut jutut oh”. Aiheen käsittelyn arkuudesta näkyi myös anonyymissä palautepaperissa; teeman käsittely on turvallisempaa ”läpällä”. Toisaalta osa koki ajattelunsa myös muuttuneen: ”Pitää olla varovainen kenen kanssa hengaa, sillä jotkut haluavat vain käyttää ihmisiä hyväksi.” Omien rajojen hahmottaminen mietitytti joitain nuoria. ”Kannattaa osata sanoa ei”, eräs nuori tiivistä oppimaansa.

Esityksestä etukäteen saatu tieto oli teemaan liittyvää; kyseessä oli seksuaalivalistus. Pääasiassa esityksestä tiedettiin siis ”että se on seksinäytelmä” ja että se on teatteriesitys nimeltään *Heruuks?* Tietoa oli saatu terveystiedon tunneilta tai nuorisotaloilta. Moni nuorista tosin sanoi, että ei ollut tiennyt esityksestä etukäteen mitään tai ”ei melkein mitään”. Tuleviltä soveltavan teatterin projekteita toivottiin monenlaisia teemoja, esimerkiksi tupakointi, opinnot, tulevaisuus, huumeet, nuorten asiat, kaverisuhteet ja koulukiusaaminen nousivat esiin. ”Sellasista noloista, just niinku toi”, eräs nuori kuvailee toiveitaan jatkos suhteen, ja tulee samalla korostaneeksi *Heruuks?*:in nuorten maailmaa koskettanutta teemaa, jonka käsittelyn tarve on ajaton.

7.2 OPETTAJIEN PALAUTTEET

Viisi opettajaa Lauttasaaren, Laajasalon ja Kruunuhaan yläkouluista vastasi palautekyselyyn esityksen jälkeen. Eräs opettaja koki joidenkin oman ryhmänsä poikien suhtautuneen esitykseen ”asiattomasti”; ”Muutaman pojan mielestä oli kovin hienoa sanoa ääneen erilaisia seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Sitten loput tietysti peesasivat heitä.”. Tämä reaktio kertoo aiheen herkkyydestä ja sen käsittelyn tarpeesta, mutta myös jokeroinnin haasteista, joista edellä mainittiin. Opettajat kokivat nuorten reagoineen erityisesti juonen käännteisiin, kriittisiin ja painostaviin kohtiin, kysymyksiin, seksiä käsitteleviin kohtiin ja stereotypioita ilmentäviin kohtiin. Nuoret kiinnittivät huomiota erityisesti puhetapoihin ja sanontoihin esinäytelmän

aikana. Eräs opettaja kuvaili tunnelmaa esityksessä hyväksi; oppilaat kuuntelivat ja katsoivat tarkkaavaisina. Osallistava osuus kitetytti teeman erään opettajan mukaan hyvin nuorille. Esitys koettiin ylipäättään realistiseksi.

Palautekyselyssä kiinnitettiin huomioita jälkipurun toteutumiseen kouluissa. Neljästä vastanneesta opettajasta yksi kirjoitti, että ei ollut hyödyntänyt esitystä millään lailla. Toinen opettaja kertoi jälkipurun tapahtuneen keskustelun keinoin, ja kolmas kertoi, että esitystä ja sen teemoja oli purettu äidinkielen tunnilla ainekirjoituksin ja terveystiedon tunnilla seksuaalioikeuksiin perehtymällä. Neljäs opettaja oli jättänyt jälkipurkua koskevan kohdan tyhjäksi. Viides opettaja oli keskustellut esityksen pohjalta nuorten kanssa niin terveystiedon, kuin elämänkatsomustiedonkin tunneilla.

Eräs opettaja kommentoi, että oli kokenut oman läsnäolonsa luokanohjaajan ominaisuudessa huonoksi lähtökohdaksi. ”Olisi riittänyt että läsnä olisivat olleet vain esiintyjät ja oppilaat.” Tämä kommentti kertonee osallistavan teatterin haasteesta osallistaa niin opettaja kuin oppilaatkin yhdessä aiheen äärelle, varsinkin jos kyseessä ei ole käsiteltävän aiheen mukaisen aineen opettaja.

Palautekyselyyn vastanneet opettajat kokivat draamamenetelmien sopivan nuorten seksuaalikasvatukseen. ”Se antaa oppilaille tilan lähestyä aihepiiriä oman kehitystasensa mukaisesti”. Eräs opettaja kritisoi ryhmänsä nuorten lähestymistapaa vaikeaan aiheeseen; homma ”meni läskiksi”. Toinen opettaja pohti myös ryhmän vaikutusta esityksen onnistumiseen. Ajalliset haasteet korostuivat myös draamamenetelmien sopivuutta pohdittaessa: ”Hienosti sopii, mutta vaatii enemmän aikaa kuin meillä on käytössä.” Erityisesti keskusteluun ja purkuun olisi tarvittu lisää aikaa opettajien mielestä. Jatkoysteistyö koettiin kaikkien opettajien osalta mielekkääksi, varsinkin jos teema on sopiva, ja opettajat tuntuivat odottavan jatkoa innolla.

7.3 LOKAVIIKKOJEN ESITYKSEN PALAUTTEET

Lokaviikkojen palautteiden perusteella esitys oli herättänyt paljon ajatuksia yleisössä. Palautekaavakkeita oli palauttanut yhdeksän yleisön edustajaa. Yleisö pohti paljon tämän hetken nuorten maailmaa, jossa nuoriin kohdistuu paineita ja odotuksia. ”Onneksi en ole enää nuori”, eräs varttuneempi katsoja totesi. Ei-sanat tärkeys korostui, ja nuorten varhainen aikuistuminen herätti pohdintaa. 14-vuotiaan ei tarvitsisi vielä kiirehtiä kohti aikuisten maailmaa. Esityksen osallistavuus koettiin voimavarana. Esitystä kuvailtiin sanoilla hauska, vakava, herkkä, erilainen, aito.

Katsojat uskoivat esityksen vaikuttavan nuoriin voimaannuttavasti ja positiivisesti, jos ei muuta niin keskustelun avaajana. Eräs katsoja arveli, että tytöt ottaisivat herkemmin vaikutteita esityksestä kuin pojat. ”Toivottavasti he ymmärtävät, ettei mitään tarvitse tehdä, vaikka joku muu jotain haluaakin. Aina on mahdollisuus valita toisin, ei ole olemassa vain yhtä tietä”, eräs katsoja kiteytti ajatuksiaan.

Osallistavan draaman nuorisotyön metodina yleisö koki potentiaaliseksi ja hyväksi. ”Jos nuoret rentoutuu ja osallistuu, niin varmasti hyvin. Ainakin parempi kuin perinteinen, yksi heppu puhuu edessä tyyli.” Forum-teatteri voi auttaa nuorta valmistautumaan tulevaan. Haasteena onkin erään katsojan mukaan se, saako esitys nuoren yleisön tempaistua mukaan leikkiin?

7.4 NUORISO-OHJAAJIEN PALAUTTEET

Heruuks? esitettiin 30.10.2009 Narrin Näyttämöllä toimintakeskus Hapessa monenlaisissa tehtävissä toimiville nuorisotyöntekijöille. Orientaativaihetta, esinäytelmää ja interaktiivista vaihetta seurasi työpaja, jossa keskusteltiin teemasta ja menetelmästä nuoriso-ohjaajälähtöisesti. Kysymyksiä heräteltiin henkilökohtaisella tasolla, työn tasolla teeman kautta ja soveltavan teatterin mahdollisuuksista nuorisotyössä. Nuoriso-ohjaajia pyydettiin pohtimaan miten esityskokonaisuus vaikutti itseen ihmisenä. Katse käännettiin omaan tarinaan ja pyrittiin pohtimaan kuinka tietoinen nuorisotyöntekijä on siitä omassa työssään, ja kuinka hän osaa erottaa omat ja nuorten kokemukset toisistaan. Esille nousi tiedostamisen tärkeys oman tarinan ja nuoren tarinan erottamisen edellytyksenä, jotta voisi keskittyä nimenomaan nuoren tarinan kuulemiselle. Tuntosarvien herkkyyttä tarvitaan jo sen hetken huomaamiseen, kun nuori viestii että haluaisi puhua ja tulla kuulluksi. Tilanteen haurautta kuvaa se, miten tärkeitä ensimmäiset sanat ovat. Ne määrittelevät sen, mahdollistuu kohtaaminen. Nuoriso-ohjaajat korostivat kohtaamisen, läsnäolon ja hetken tärkeyttä.

Forum-esitykseen nuorten kanssa osallistuva nuoriso-ohjaaja saa tärkeää informaatiota nuorista mm sillä, mitä kohtauksia nuoret haluavat tarkastella uudelleen. Joku oli kokenut tärkeäksi haluavatko nuoret nähdä vanhempien ja nuoren välisiä kohtauksia uudelleen.

Käytiin läpi kokemuksia siitä, miten seksuaalisuus näyttäytyy nuorisotyön arjessa ja minkälaisia huolia se aiheuttaa työntekijöissä ja minkälaista osaamista nuoriso-ohjaajat kokevat tarvitsevänsä nuoren kohtaamiseen. Median vaikutus nähtiin suurena asenteiden muokkaajana. Tilanne koettiin ongelmalliseksi; miten mennä nuorten keskusteluun väliin ja miten voisi vaikuttaa median vääristämään kuvaan seksuaalisuudesta. Miten nuorisotyöntekijä voisi nuorten kanssa kohdatessaan toimia niin, ettei hän ylläpitäisi tätä median luomaa "harhaa"? Ohjaajien asema roolimallina koettiin tärkeäksi. Neuvojen antaminen koettiin haasteelliseksi, läsnäolo ja tuki tärkeimmiksi.

Avattiin keskustelua myös siitä, miten forum-teatteri voisi toimia menetelmänä erilaisissa nuorisotyöhön liittyvissä tilanteissa, esimerkiksi kiusaamiseen ja päihteisiin liittyvissä tilanteissa, jotka liittyvät rajojen asettamiseen. Nuoriso-ohjaajat kokivat forumin hyväksi välineeksi esimerkiksi päihdekasvatusohjelmaan liitettynä. Myös forum-esityksen tekemistä nuorten kanssa ideoitiin ja esityksen jatkotyöskentelyn toteutuminen herätti pohdintaa sen pitkäjänteisyyden ja kokonaisuuteen sitouttamisen näkökulmasta.

8. REETTA MYRÄ: HERUUKS? WAS HERE

En tiedä onko salakavalasti kuluneet 20 vuotta rippikoulusta aktivoineet jotain muistoja omilta nuoruusvuosilta vai kenties jokin näky nuorten todellisuuteen nuorisotyöntekijän silmin saanut minut tarttumaan aiheeseen seksuaalisuus ja omat rajat. Ehkä molempia. Olin itsekin teinivuosinani epävarma ja vietävissä, vaikka peitin usein pehmeät alueet näennäisen kypsyiden alle. Olen muun muassa ollut antamassa tukioppilana ”seksuaalikasvatusta” seitsemäsluokkalaisille – voi sitä kokemuksen ja tiedon määrä mitä minulla jo silloin oli!

Työ nuorisotyöntekijänä on näyttänyt siivun nykynuorten todellisuutta. Kadulla viikonloppuillaisin partioiminen valotti yhtä näkökulmaa nuorten seksuaalikäyttäytymiseen. Humala tekee oman osansa epävarmuuden poistamiseksi, mutta mitä kun ei edes vaadita päihteitä vastuuttomaan ja rajattomaan seksuaalikäyttäytymiseen? Tarinat aikuisten ostamasta seksistä muiden nuorten katsellessa tai Kampin keskuksen vaihtokaupat, joissa seksi ja farkut vaihtavat omistajaa, tulisi saada kenen tahansa aikuisen tai nuoren hälytyskellot soimaan. Mutta jos aikuinen on toinen osapuoli ja viestii että kyseinen toiminta on ihan hyväksyttävää, niin miten nuori voi saada vahvistusta omille, vielä häilyville rajoilleen?

Aihe on tärkeä ja pyörinyt päässäni jo vuosia. Olen toki käsitellyt aihetta jo aiemminkin työssäni, mutta paluu nuorisotyön kentälle teatteri-ilmaisun ohjaajaksi opiskelemisen jälkeen antoi minulle tarvittavaa potkua tarttua forum-teatteriin menetelmänä. Toteutuakseen forum-teatteri tarvitsee energiaa ja paneutumista, sillä taustatyö, työryhmän kokoaminen, budjetoiminen, esinäytelmän käsikirjoittaminen taustamateriaalin pohjalta, esinäytelmän harjoittelemine, osallistavan menetelmän haltuun ottaminen, sekä ohjaajan että näyttelijäntyön näkökulmasta ja osallistavien forumesitysten toteuttaminen ei tapahdu käden käänteessä. Tällä kertaa forum vei ajallisesti ideasta viimeiseen esitykseen noin vuoden.

Työryhmä osoitti innollaan ja sitoutuneisuudellaan minulle sen, että nuorisotyötä voi tehdä taidolla ja sydämellä. Leipiintyminen ja katkeroituminen on ollut tälle työryhmälle vierasta ja siksi kontrasti vallitsevaan todellisuuteen tuntui joskus raskaalta. Soveltava teatteri antaa voimaa myös tekijöilleen. Jokainen kaupunki ja projekti tarvitsevat myös oman kulttuurisuunnittelijan tai vastaavan, joka kaiken kiireen keskellä jaksaa vielä innostua uusista ideoista ja tehdä paljon töitä sen eteen, että asiat mahdollistuvat.

Projekti on minulle tärkeä monella tapaa. Perusteellisesti suunniteltu kokonaisuus toi selkeyttä ja voimaa hektiseen ja hieman kaoottiseenkin nuorisotyön arkeen. Kohtaamiset 8.luokkien kanssa olivat haastavia, mutta samanaikaisesti puolustivat paikkaansa osana koulupäivää ja terveystiedon opetusta. Kun olimme kohdanneet haastavimman luokan tällä erää, varmistuin projektin tarpeellisuudesta. On tärkeää että vaikeistakin aiheista puhutaan nuorten kanssa. On tärkeää että oppilailla on turvallista olla omassa luokassaan. On tärkeää että opettajat ja muut kasvattajat altistuvat vuorovaikutukselle ja siitä mahdollisesti seuraavalle epävarmuudelle. On tärkeää että asioihin puututaan. On tärkeää että aikuiset ovat paikalla ja käytettävissä.

9. SANNA HAUTAMÄKI: NUORISO-OHJAAJAN SEIKKAILUT OSALLISTAVAN TEATTERIN MAAILMASSA

Valmistuessani nuorisoalan ammattilaiseksi pari vuotta sitten, olin innokas lähtemään työkentälle oppimaan ja kokemaan mitä kaikkea nuorisotyö voi todellisuudessa olla – erityisesti kulttuurisen nuorisotyön näkökulmasta. Tämän projektin aikana olen todennut, että se voi olla mitä vaan, jos joltakulta löytyy hyvä idea ja uskallusta lähteä sitä toteuttamaan.

Ennen Heruuks?-projektia forum-teatteri oli minulle menetelmänä suhteellisen tuntematon. Tämä syksy onkin ollut minulle oppimisen paikka. Heruuks? on antanut paljon, mutta on se myös vaatinut paljon. Ilman omaa innostusta ja uskoa tähän menetelmään nuorisotyöllisenä välineenä ei tästä olisi tullut mitään. Teatteri vaatii uskallusta pistää itsensä likoon, mutta myös oma työyhteisö tulee ottaa huomioon aikatauluja suunnitellessa. En voi muuta kuin kiittää esimiestäni siitä, että hän antoi minulle mahdollisuuden osallistua tähän uraa uurtavaan hankkeeseen, ja Oscar-puheentyylistäni haluan kiittää myös omaa työyhteisöäni siitä, että he ovat sinnitelleet avoimessa työssä silloin kun olen ollut tekemässä työtä tämän hankkeen puitteissa.

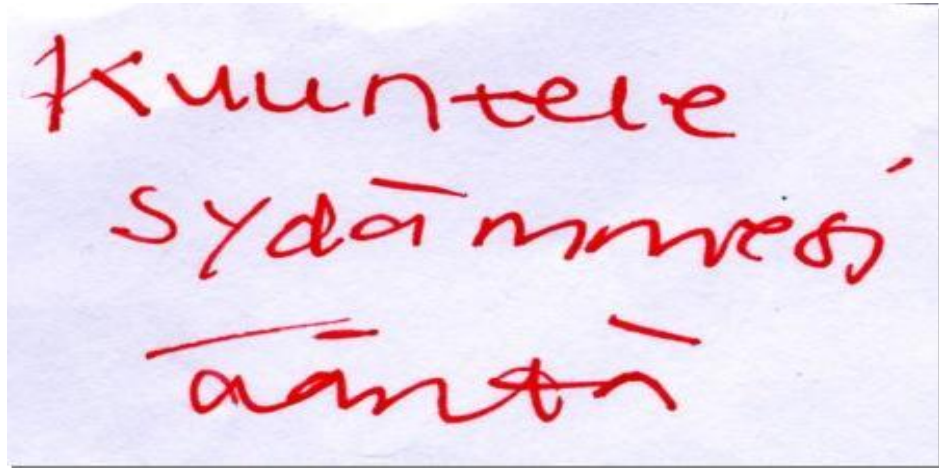
Näkisin, että osallistavaa teatteria voisi ehdottomasti tehdä nuorisotyössä tulevaisuudessakin. Kannattaa lähteä kehittämään menetelmää ja jatkamaan hienosti aloitettua työtä. Teatteri tulee niin sanotusti iholle ja tällaisten arkojen aiheiden kuten seksuaalisuuden käsittely jättää tuskin ketään kylmäksi. Oli hienoa nähdä kuinka esitys vaikutti jokaiseen nuoreen jossain mielessä, kuulla nuorten ajatuksia esityksen teemoista ja erityisen hienoa oli nähdä kuinka muutamat nuoret uskaltautuivat tulemaan näyttämölle päähenkilön paikalle. Tätä lisää!

10. TAVOITTEENA KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS

Miten Forum-teatteria sitten tulisi kehittää eteenpäin nuorisotyön piirissä? Nuoriso-ohjaajat pohtivat asian oikealla tavalla eteenpäin viemistä; ”jalat-maassa”-asenne koettiin tärkeäksi. Se on avain pitkäkestoiseen kehitykseen, toisin kuin hetkellinen, lyhytkestoinen hybris. Jatkon suunnittelun toivottiin olevan realistista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä, jotta löydetty hyvä potentiaali ei katoa liian suurten paineiden myötä. Miten forum-teatteri ja soveltavan teatterin projektit voisivat olla osa työtä, sen sijaan että ne olisivat muiden töiden päälle liitettävä lisä? Loppuarvioinnissa esitysten jälkeen työryhmä pohti ratkaisukeskeisen asenteen tärkeyttä. Heruuk?-projektin kaltaisille, sisällöllisesti arvokkaille hankkeille toivottiin rahoitusta tahtotilana produktioiden jatkuvuuden turvaaminen. Resursseja voisi suunnata suoraan soveltavan teatterin hankkeisiin ja näin taata niiden pitkäjänteinen kehittyminen ja vakiintuminen.

Taustatuen merkitys uuden metodin lanseeraamisessa on valtava. Heruuk?-projektissa työryhmälle korostui Kulttuurisuunnittelija Sinikka Haapasen tuki hankkeen mahdollistumisen edellytyksenä. Samoin tärkeäksi koettiin esimiestason tuki, työyhteisön tuki ja kollegat yleisön joukossa. Työryhmän omista arvoista työn lopputulosta katsellessa esiin nousivat sinnikkyys, innovatiivisuus ja yhdessä tekemisen riemu.

Perinteisen valistusmallin rinnalle forum metodina näyttäytyi nuoriso-ohjaajille voimaannuttavana ja nuorisotyön osaamista ja sisältöjä kehittävänä. Tavoitteet toteutuivat; nuoriso-ohjaajat saivat kokeilla uutta metodia ja osaaminen jää Nuorisoasiainkeskukselle. Nuorisotyön näkeminen monipuolisempana palvelee erityisesti nuoren kasvun tukemista. Soveltava teatteri nuorisotyössä tuntui löytävän luontevasti paikkansa nuoriso-ohjaajien ammatti-identiteetissä. Lopulta palataankin nuorisotyön perustehtävän äärelle. Soveltava, osallistava teatteri tarjoaa mahdollisuuksia nuorten osallisuuden lisäämiseen ja sosiaaliseen vahvistamiseen. Työn merkityksestä kertoo ryhmän motivaatio, pitkäjänteisyys ja nuorten osallisuus. *Heruuk?-*projekti oli työvoitto! Hanke osoitti toimivuutensa ja *Heruuk?-*työryhmä suunnittelee jo jatkoa.

LÄHTEET

Boal, Augusto 1992 (2nd edition 2002): Games for Actors and Non-Actors. Translated by Routledge. New York: Routledge.

Boal, Augusto 1995: Rainbow of Desire: The Boal Method of Theatre and Therapy. Translated by Adrian Jackson. London and New York: Routledge.

Boal, Augusto 1997: Ahdistettujen teatteri. Unesco Kuriiri, 12/1997, s. 30-34.

Kolu, Siri ja Mehto, Katri (toim.) 2003: Käyttöliittymä elämään: Ikkunoita draaman ja teknologian kohtaamiseen. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.

Myyrä, Reetta 2007: Soveltava teatteri ihmistyön palveluksessa. Kirjallinen opinnäytetyö, Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Sijainti: Taideteollisen Korkeakoulun kirjastoAralis-kirjasto.

Rusanen, Soile 2005: Osallistavan teatterin lajeista. Teoksessa Hyvä hankaus: Teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Toim. Korhonen P. ja Airaksinen R. julkaisusarja nro 38. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Stakes 2008, Seksuaaliterveys. Kouluterveyskysely pääkaupunkiseudulla. Materiaali: Stakes, 25.9.2008

Ventola, Marjo-Riitta 2005. Taide keskelle elämää. Teoksessa Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Toim. Ventola M-R ja Renlund M. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja B: Oppimateriaali 5. Helsinki: Yliopistopaino.

Väestöliitto D 2009, Seksuaalisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisy, Materiaali: Tampereen kesäyliopisto 13.5.2009

VERKKOMATERIAALIT

Amnesty International 2009, Joku raja! [Verkkodokumentti] <[http://www.amnesty.fi/mita-
teemme/joku-raja/seksuaalinen-vakivalta](http://www.amnesty.fi/mita-
teemme/joku-raja/seksuaalinen-vakivalta)>(luettu 13.12.2009)

Boal, Augusto 2009, Maailman teatteripäivä [Verkkodokumentti]
<<http://www.teatteri.org/tapahtumat/maailman-teatterip.html>>(luettu
14.12.2009)

Väestöliitto A, Seksuaalioikeudet [Verkkodokumentti]
<<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksuaalioikeudet/>>(lue
ttu 14.12.2009)

Väestöliitto B 2009, Seksuaalinen kaltoinkohtelu. [Verkkodokumentti]
<[http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/nuska-
nuorten_seksuaalinen_kal](http://www.vaestoliitto.fi/seksuaaliterveys/nuska-
nuorten_seksuaalinen_kal)>(luettu 29.6.2009)

Väestöliitto C 2009, Seksuaalisuuden portaati. [Verkkodokumentti]
<http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/kasvu_ja_kehitys/seksuaalisuuden_portaat/
>(luettu 13.12.2009)

Yleisötyö 2009, Mitä soveltava teatteri on? [Verkkodokumentti]
<http://www.yleisotyo.fi/soveltava_teatteri.htm>(luettu 19.12.200

Taustatyövaiheen nuorten haastattelukysymykset

NUORTEN TODELLISUUS

1. Onko ihastuminen ja ihastukset yleisiä nuorten puheenaiheita?
2. Kuinka yleistä seurustelu on teidän kaveripiirissänne?
3. Onko paineita, että pitäisi olla tyttö- tai poikaystävä?
4. Kerskailevatko jotkut nuoret kokemuksillaan? Miten ja minkälaiset tyypit?
5. Miten suhtaudutaan, jos ei halukaan vielä seurustella?
6. Oletteko kuulleet, että aikuiset olisivat ehdotelleet lapsille tai nuorille jotain?
7. Missä tällaista tapahtuu?
8. Käyttävätkö nuoret seksuaalisuuteen viittaavia "lempinimiä" toisistaan (esim. muru, kulta, horo, homo, bitch jne)
9. Mihin nimittelyllä pyritään?
10. Voivatko kaverit nimitellä toisiaan ns. vitsinä?

MEDIA

11. Miten seksuaalisuutta käsitellään tv:ssä ja radiossa, esim. ohjelmissa?
12. Millaisia uutisia aiheesta kuulette?
13. Miten seksuaalivähemmistöjä käsitellään mediassa?
14. Millaiseen tietoon ja materiaaliin törmäätte internetissä?
15. käsitelläänkö esim. irc-galleriassa seksuaalisuuteen ja seurusteluun liittyviä asioita kommentteissa, yhteisöissä ja muualla?

SEKSUAALIKASVATUS

16. Jutteletteko kavereiden kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista?
17. Puhutaanko aiheesta koulussa? Millä tunneilla? Millaisia ne oppitunnit ovat?
18. Onko tietoa riittävästi saatavilla?
19. Voitteko jutella vanhempienne kanssa seurustelusta ja seksuaalisuudesta?
20. Miten vanhemmat suhtautuvat kysymyksiin ja kommentteihin?
21. Millaista seksuaalikasvatusta toivoisitte? Miten haluaisitte, että aihetta käsitellään? Kenen kanssa haluaisitte aiheesta puhua?

TOIVEET JA ODOTUKSET

22. Tiedätekö mielestänne tarpeeksi seksuaalisuuteen liittyvistä asioista?
23. Millaisen tyypin kanssa olisi kiva seurustella?
24. Mitä odotatte seurustelulta ja parisuhteelta?
25. Mitä luulette, odottaako vastakkainen sukupuoli samoja asioita?

Litteroidut elämänohjeet esityksistä

- pitää osata sanoa EI
- käytä sadetakkia
- ÄLÄ anna sille
- Mene Pariisiin
- ”Kuuntele sun sydämesi ääntä” ja muista sanoa EI kun haluat sanoa
- Ilmaise tunteitasi näkyvämmiin ja tee ne kaikille selväksi
- opettele sanomaan ei
- Elä kuin viimeistä päivää!
- Elämä on kuin paska. Lämmin, pehmeä ja haisee pahalta.
- käytä kumii
- Muista sanoa ei!
- Eti joku kiva XD => =D
- OMA TAHTO!
- MENE PARIISIIN!
- Älä luovu haaveistasi! Käytä ehkäisyä!
- Käytä ehkäisyä!
- Täytyy osata sanoa EI. EI EI EI EI EI.
- Pidä hauskaa Pariisissa. Muista olla oma itsesi!
- Uskalla sanoa EI!
- Käytä sadetakkia
- Pidä kiinni omista mielipiteistäsi/ pidä puolesi!
- opettele sanomaan EI!
- SANO EI!
- Kuuntele omaa sydäntäsi!
- USKALLA SANOA EI
- Kerro mielipiteesi ja pidä siitä kiinni. Ei tarvitse tehdä mitään, mitä ei tahdo. ☺
- ole oman tekosi takana
- Emilia, kuuntele sun sydämen ääntä!
- Pitää osata kieltäytyä seksiin liittyvissä asioissa ja ilmaista rohkeasti oma mielipide
- Emilialle: Luota omaan vaistoosi, jos joku ei tunnu hyvältä sitä ei kannata tehdä
- Pidä puolesi
- Mieti onko tämä nyt oikein ja onko hyvä olla siinä tilanteessa sitten sen jälkeen mitä on tehnyt
- Muista, että aina voi sanoa ei ja voi päättää omista asioistaan
- Älä suostu mihinkään mitä et halua
- Ole rohkeasti oma itsesi!
- pitäisi sanoa omat ajatukset ääneen
- Emilian pitäisi sanoa EI. Kuunnella omia ajatuksiaan.
- Tutustu hyvin henkilöön josta tykkäät!
- Tytöllä ei ole mitään velvollisuuksia pojalle sängyssä olemiseen liittyen
- Ole oma itsesi!
- Jos ei tunnu hyvältä ei se myöskään kannata. Sano EI!
- muista sadetakki! sano EI jos ei huvita. pidä kiinni oikeuksistasi. piikkikorot on parhaat potkimiseen.
- Pidä housut jalas ☺
- kerro mielipiteesi avoimesti
- ole rohkeampi, osaa sanoa EI, puolusta itseäsi ja omia mielipiteitäsi
- Sano ”EI” jos et halua tehdä sitä mitä muut sanoo/painostaa
- MUISTA ITSESI
- Ei tarvitse tehdä mitään mitä ei halua
- Tunne omat rajasi, ajattele omalla päälläsi (älä Kiian)
- opettele sanomaan EI!!! Kiia ei saa määrällä sua, sano se sille. Tunne omat rajasi!

- Mieti mitä haluat
- älä nössöile
- ryhdy tappajaksi ja tapa Pyry
- Ole vahva!
- Usko itseesi!
- Pidä ppääs vaik mitä tapahtuis
- Älä oo ujo. Sano mitä ajattelet
- Uskalla sanoa ei
- uskalla sanoa 1i
- Älä alistu muiden tahtoon
- Tee niin kuin itse tahdot, äläkä tee muiden mielten mukaan
- Ole rohkea!
- Opettele tuntemaan rajasi
- Milli, tee oikeita valintoja
- sano suoraan
- Millin pitää sanoa oma mielipide
- Jos et ole varma että haluat lapsia pyydä poikaa käyttämään kondomia tai lähde pois
- Aina kannattaa etsiä sopiva tyyppi. joka olisi samanlainen kuin sinä ja ymmärtäisi sinua
- Kuuntele itseäsi rohkeasti
- Kuuntele itsesi viestiä äläkä ohita sitä! Olet niin arvokas että sinun kannattaa tehdä se! OLE ITSESI PUOLELLA!
- ARVOSTA ITSEÄSI!
- Olet hyvä tuollaisena. Älä ole muuta kuin oma itsesi!
- Ole oma itsesi ja uskalla sanoa Ei
- Tsemppiä
- Emileja, ole rohkija ja sanoa Ei jos et halua seksiä
- Olet viehättävä, ihana tyttö. Ole luja ja pidä omat rajasi.
- Milli, luota omiin tunteisiin ja ajatuksiin
- Olet arvokas, muista arvostaa itseäsi, pitää itsestä huolta. Myös oikeuksistasi
- OLE OMA ITSESI!
- Puhu isille
- Pidä puolesi ja kuuntele ittees
- Sinä olet arvokas. Älä anna muiden kohdella sinua huonosti.

- Puolusta omia rajojasi!
- Sinä päätät elämäsi
- Emilia uskoa itseä!
- MITÄ SINÄ ITSE TAHDOT?
- Arvosta itseäsi ja tee niitä asioita joista pidät. Ei on hyvä sana.
- muista ottaa poskee
- Tää oli iha vammasta
- ottaa suihin
- on parempi antaa säälistä suihin kuin tulla raiskatuksi –Nigamo
- s-market
- oo oma ittes
- KÄYTÄ KUMIA JA FEIDAA KIA!
- Älä tee mitä et halua
- älä tee sitä mitä et HALUA!
- Älä juo viinaa!
- Mee Pariisiin
- sano Ei
- pidä puolesi
- sanoa ei lähte pois
- Usko itseesi!
- Use your brain ☺
- Hanki uusi jätkä
- Mee himaa
- SANO: Ei
- Sano sille joo, älä ole oma itsesi
- ÄLÄ PIHTAA JA NAUTI ELÄMÄSTÄ
- Sano mitä haluaisit sanoa! =)
- opi sanomaan ei, äläkä tee mitä et halua ☺
- oo oma ittes ☺ <3
- Pyry on kova jätkä. senkin nössö.
- ÄLÄ SUOSTU MUIDEN HALUJEN MUKAAN XD
- älä tee vastoin omaa tahtoasi
- Älä toimi muiden mukana! vaan pidä omat rajat mielessä
- ÄLÄ tee mitään mitä et tahdo, varsinkaan tämmöisessä tilanteessa
- OPI SANOMAAN EI!
- kuuntele itseäsi, toteuta omia unelmia, sano EI!
- Älä tee mtn mitä et itse halua tehdä. Kuuntele itseäsi ja luota

- itseesi. Sinun ei tarvitse tehdä vaikutusta muihin.
- OPETTELE SANOMAAN EI! ☺ Älä anna muiden taivutella sinua asioihin jotkaahdistavat sinua tutuntuvat epämiellyttäviltä/inhottavilta
 - Tyydy tarjontaan
 - ÄLÄ MUUTU MUITTEN VUOKSI
 - SANO EI Pariisille. Ole oma itsesi. Sano muutenkin ei.
 - ole oma itsesi! Älä mene Pariisiin!
 - Kuuntele sydämesi ääntä!
 - Pane vastaan. Mee syömää patonkii himaa.
 - jos ei halua niin ei tarkoittaa EI!
 - soita poliisit
 - hyvin tehty
 - Mee syömää
 - Haluuk sä ruokaa? ja mee nukkuu
 - mee syömään!
 - TEE NIIN KUIN SYDÄMMESI SANOO
 - MEESYÖMÄÄ
 - Mee Mäkkii. PS: LUKKOOO KYL SE RAUMA ON AINA RAUMA
 - JUNA KULKEE PS: Raumaa on aina Raumaa
 - Mee syömään
 - Bro's Beefo Ho's Man
 - Reenaa lihaksiin nii lähtee kovampi tälli
 - Syö kanaa ja tottele mutsii
 - Kuuntele itseäsi. Muista oma raja
 - KESKUSTELE AIKUISTEN KANSSA ASIOISTA JOTKA ASKARRUTTAVAT
 - ON HELPPO SANOA EI
 - KUUNTELE ITSEÄSI MILTÄ SINUSTA TUNTUU JA TOIMI SEN MUKAAN + KERRO MIKSI TOIMIT NIIN
 - AINA VOI SANOA "EI", JA JOS TOINEN EI SITÄ KUNNIOITA, NIIN HÄN EI OLE SINUN ARVOISESI ☺
 - kuuntele itseäsi, mutta älä vetäydy kuoreen. Muista silti heittäytyä.
 - usko itseesi, ole vahva
 - PITÄISI KESKUSTELLA VANHEMPIEN KANSSA

- Kuuntele itseäsi ja luota vaistoihisi
- Varo kumikyrypiä. ota vain ehtaa tavaraa!!
- olet vielä nuori eli älä harrasta vielä seksiä!
- Sano sun frendille, et mä en haluu vielä seksii Pyryn kaa, sillä se Kia painosti sua koko ajan
- MUISTA! SEKSI ON ELÄMÄN SUOLA
- Ole VAHVA
- ÄLÄ TEE SITÄ!!!!!!
- Kuuntele sydäntäsi
- Uskalla sanoa ei
- Jos et halua tehdä jotain sano EI
- Suostu kaikkeen
- kannattaa opetella sanomaan ei ☺
- pitää sanoa päättäväisemmin ei
- uskalla sanoa EI
- sanoa kunnolla EI
- sano kunnolla EI ja tee mielipiteesi selviksi
- ei saa olla nössö. pitää sanoo esim "VITTU EI"
- SANO EI
- Kuuntele sydäntä
- EI
- Kuuntele sydäntä ☺
- OLE PÄÄTTÄVÄISEMPI
- osaa sanoa EI!
- sanoa ei pyrylle bielissä
- opettele sanoo kunnol ei
- unohda pyry
- Elä täysillä
- Tehtyä ei saa tekemättömäksi
- JÄTÄ PYRY
- Kuuntele sydäntäsi ja uskalla sanoa ei!
- kerro oma mielipiteesi pelkäämättä mitä siitä seuraa
- aloita harrastuksia kuten strippaus ja sianrasvaus
- heruttele isälles
- Päätä itse teoistasi
- Emt
- Ole päättäväinen
- Älä hanki lapsia 14-vuotiaana

- Älä tee tyhmyyksiä liian nuorena
- Loppujen lopuksi kukaan tyttö ei pidä pelaajista. Voi olla niin, että kohta sinulla ei ole ketään. Muuta asennetta tyttöihin, he eivät ole kiertopalkintoja.
- Opettele kunnioittamaan naisia! Älä painosta esitä tai juo. Köytä kumia. Nuoremmat tytöt eivät ole ehkä yhtä kokeneita. HANKI ELÄMÄ!
- Älä painosta tyttöjä harrastamaan seksiä, koska kaikki eivät ole kiinnostuneita siitä tuossa lässä
- anna oikeus muittenkin mielipiteisiin
- kunnioita toisten mielipiteitä ja toisen omaa rajaa!
- Kunnioita naista (tyttöä): hän on muutakin kuin vain...
- vedä käteen
- mee hoitoon friikki
- monesko oli
- hanki uus muija ja jatka samaa rataa LUUSERI
- ajattele vähän!!!
- MIETI MYÖS TOISEN TUNTEITA
- Ootko nyt tyytyväinen
- ajattele omaa parastasi ja käytä kumii
- käytä kortsuu
- sano rohkeasti mitä ajattelet ja uskalla sanoa EI! Älä tee mitään mitä et halua. Uskalla puhua tunteistasi rehellisesti ystäville ja ihmisille kehen luotat (äiti)
- juttele Oprahille
- opettele miettimään miltä toiseta voisi tuntua ja mieti itsesi samassa tilanteessa
- varaa kirjallisesti aikaa äidiltäsi
- uskalla sanoa EI!
- pidä pippurisuihke mukana häiritsijän varalta
- very nice!
- sano ei kun haluat
- uskalla sanoa EI!
- Täytyy saada itsevarmuutta elämään
- käytä kortsuu
- sano kiitti en käytä
- Älä anna!
- Hyvä että osaat sanoa ei!
- käytä kortsua!!! sultan
- osta apteekista raskaustesti. Tai mene terkkarille
- Muuta asennettasi ja opettele sanomaan ei
- Hanki joku uus
- EI, NEJ, NEIN, NO
- Emilian olisi pitänyt keskustella Kian kanssa Pyrstä. Jos tytöt olisivat keskustelleet ja Kia olisi tiennyt mitä Emilia todella haluaa, hän ei ehkä olisi lähtenyt pois ja jättänyt Emiliaa yksin...
- Neitsyys on upea ja arvokas asia – mieti tarkkaan kenen kanssa ja milloin sen menetät
- keep going
- Jos ei halua tai ei ole varma haluaako, ei kannata lähteä mukaan. Mieti ensin rauhassa ja juttele muiden kanssa.
- oliko kiva meininki sitko orkut?
- jatka samallail
- opettele käyttämään kortsua
- hyvin menee
- ”kuuntele sydämesi ääntä älä anna sen vaimentuu”
- Älä anna toisten pakottaa sinua tekemään mitään mitä et halua
- Muista sanoa EI! ☺
- ÄLÄ ANNA!
- Älä tee mitään typerää jos et itse halua!
- Älä tee mitään mihin et ole itse valmis!
- ole oma itsesi
- rohkeutta. rajaa raskaus.
- PUHU PÄÄTTÄVÄISEMMIN TOLLASIS TILANTEIS
- MUISTA PITÄÄ PUOLESI!
- HARRASTA SEKSIA KUN ITSE HALUAT

- mieti 2 kertaa
- Pidä puolesi, kerro toiveesi
- Osaa sanoa EI! (Mille tahansa)
- Älä anna periksi!
- Älä anna periksi
- Aloita tennis
- JÄTÄ PYRY
- No hanki toinen jätkä. Tai sitten keskity kouluun
- Hanki joku muu
- Tee omat päätökset
- voi sanoo asiat SUORAA
- vois sanoo asiat suoraa!
- osaa sanoo ei ja sanoo asiat suoraa
- Älä hukkaa aikaasi väärin miehiin
- Hanki elämä
- opettele sanomaan EI
- Opettele sanomaan EI!
- Päätä itse omista asioistasi
- Tee niin kuin parhaalta itsestäsi tuntuu :D
- ole suorapuheinen ja päätä myös omista asioista
- Unohda Pyry ja etsi parempi jätkä
- Sano aina suoraan mitä mieltä olet (:
- opettele sanomaan EI
- OPETTELE SANOMAAN EI!
- Ansaitset parempaa
- opettele sanomaan ei
- Muista ajatella itseäsi
- kannattaa ottaa vähän pojasta selvää millanen hän oikeesti on ennen kuin jää kahdestaa
- ymmärrä antaa
- uskalla sanoa suoraan ja selvästi ei
- Mene puhumaan Pyrylle sano suoratsanat ja ole rehellinen ja vahva!
- Hyvä Emilia, muista aina kuunnella sydäntä!
- Uskalla sanoa "ei" ja toimia oman tahtosi mukaan
- Sydän tietää mikä on väärin
- älä jää murehtimaan pyry'. löydät varmaan jonkun toisen kivan tyyppin kenen kanssa olla
- jos joku tekee jotain jota et halua sano ei!
- jos Pyry jatkaa samalla tavalla eikä puhu sulle nii voit unohtaa sen tyyppin
- yritä sanoa selvästi jos et halua jotain
- jos joku tyyppi ahdistelee sano ei mutta jos joku tyyppi on kiva eikä ahdistele niin sellanen on kiva
- Ole aina rehellinen itsellesi & fiiliksille
- tunge se kortsu siihe VÄKISIN
- lähde pois
- ymmärrä antaa
- JATKA ELÄMÄÄ
- Get a life Nar!!!
- Get NAR a LIFE
- Moi!
- opi sanoo suoraan!
- Opi sanomaan suorat sanat ja olla räväkempi! sano sille haista paska!
- opi sanomaan suoraan!
- sano ei jos on tarve
- Käy terveydenhoitajalla –taudit – raskaus
- use condom next time
- Don't be "stupid"
- Etsi uusi ystävä
- vähän lisää rohkeutta sanoa ei
- opi sanomaan EI!

Nuorilta kysytyt palautekysymykset

1. Oliko teatteri hyvä tapa puhua seksuaalisuudesta? Kyllä, miksi? Ei, miksi?
2. Vaikuttiko esityskokonaisuus ajatteluusi? Miten?
3. Mitä tietoa sait esityksestä etukäteen?
4. Mistä teemoista tai aiheista haluaisit kuulla jatkossa?
5. Terveiset työryhmälle; RUUSUJA JA RISUJA

Opettajilta kysytyt palautekysymykset

1. Miten ja mihin asioihin sinun mielestäsi oppilaat reagoivat esityksen aikana?
2. Miten hyödynsit esitystapahtumaa sen jälkeen? (jälkipurku yms.) Jos käytit niin mitä menetelmiä käytit/ jos et käyttänyt niin mitä menetelmiä haluaisit oppia?
3. Miten koet draamamenetelmien sopivan nuorten seksuaalikasvatukseen?
4. Miten mielekkäänä koet yhteistyön jatkossa eri teemojen puitteissa?
5. Terveiset työryhmälle –ruusut ja risut

Nuorisotyöntekijöiltä kysytyt palautekysymykset

1. Mitä ajatuksia esityskokonaisuus sinussa herätti?
2. Miten oletat/koet esityskokonaisuuden vaikuttavan katsojiin/nuoriin?
3. Millaisena metodina osallistavan draaman (forumteatteri) koet nuorisotyössä?
4. Terveisiä työryhmälle

Lokaviikkojen esityksen yleisöltä kysytyt palautekysymykset

1. Mitä ajatuksia esityskokonaisuus sinussa herätti?
2. Miten oletat/koet esityskokonaisuuden vaikuttavan katsojiin/nuoriin?
3. Millaisena metodina osallistavan draaman (forumteatteri) koet nuorisotyössä?
4. Terveisiä työryhmälle